

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องผลการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

- 1.1 ความหมายของวัฒนธรรมไทย
- 1.2 ประเภทของวัฒนธรรม
- 1.3 ลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรม
- 1.4 ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสื่อสารทางวัฒนธรรม
- 1.5 ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม
- 1.6 การประเมินและวัดผลด้านวัฒนธรรม

2. ความรู้เกี่ยวกับหนังสือเสริมประสบการณ์

- 2.1 ความหมายของหนังสือ
- 2.2 รูปแบบและประเภทของหนังสือ
- 2.3 ส่วนประกอบของหนังสือ
- 2.4 การจัดรูปเล่มหนังสือ
- 2.5 การสร้างหนังสือ
- 2.6 บทบาทและหน้าที่ของหนังสือ
- 2.7 การประเมินคุณค่าหนังสือ

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถาม

4. ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการสอนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ

- 4.1 การได้มาซึ่งภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ
- 4.2 ระเบียบวิธีและแนวการสอนภาษาที่สอง
- 4.3 การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสือ

ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

ความหมายของวัฒนธรรมไทย

คำว่า “วัฒนธรรม” เป็นคำที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำว่า “culture” ซึ่งนักมานุษยวิทยาชาวต่างประเทศเป็นผู้เสนอคำว่า culture เพื่อให้ความหมายของคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษได้มีการใช้อย่างถูกต้องในภาษาไทย พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติคำว่า “วัฒนธรรม” จากความหมายคำว่า “culture” โดยคำเดิมทรงใช้ “พฤฒิศรรรม” แต่เนื่องจากไม่เหมาะสมกับการใช้สำหรับคนไทย ในเวลาต่อมาทรงเปลี่ยนมาใช้ วัฒนธรรม (เสาวภา ไพทยวัฒน์, 2538:1)

Broom and Selznick (อ้างใน เดิมศักดิ์ สุวรรณประเทศ, 2527:37) อธิบายว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ประเพณีและความชำนาญที่คนเราได้มาในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2536:99) กล่าวว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบ ตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2538:8) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึงแบบแผนชีวิตความเป็นอยู่ของชนกลุ่มหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่ง ไม่ว่าทัศนคติของผู้อื่นจะเห็นว่าเป็นความเจริญงอกงามหรือเลวทรามต่ำช้า ไม่ว่าแบบวิถีของการดำรงชีวิตนั้นจะยืนยงคงอยู่มาช้านานหรือเพิ่งเกิดขึ้นก็ตาม ถ้าตราบใครคนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มนั้นเห็นชอบจะดำรงชีวิตแบบนั้นแล้ว นั่นคือ วัฒนธรรม

จากความหมายที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือ รูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ และโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้กิจกรรมนั้นเด่นชัดและมีความสำคัญ วิธีการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นพฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้น ด้วยการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ประเภทของวัฒนธรรม

เสาวภา ไพบูลย์ (2538:5) กล่าวถึง ประเภทของวัฒนธรรม ไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นเรื่องซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนไทยในสังคมทั้งทางด้านรูปธรรม และนามธรรม นักสังคมวิทยาจึงได้ให้ความเห็นในการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกันทางด้านวัตถุ (Material culture) วัฒนธรรมประเภทนี้เน้นในสิ่งที่เป็นรูปธรรมอันเป็นผลผลิตทางปัญญาของคน ซึ่งเป็นที่มาของปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกด้าน ตั้งแต่การประดิษฐ์คิดค้นรูปแบบการก่อสร้างและวัสดุที่อยู่อาศัย การคิดค้นยา รักษาโรคทุกชนิด เครื่องนุ่งห่ม และอาหาร ตลอดจนความคิดทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการประดิษฐ์เครื่องยนต์ โทรศัพท์ โทรสาร เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกันทางวัตถุ (Non-material culture) วัฒนธรรมประเภทนี้เน้นในสิ่งที่ไม่ใช่รูปธรรม คือ เป็นนามธรรมอันเกิดจากความคิดคำนึงในการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งเป็นบ่อเกิดของ ภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม ค่านิยม ศิลปะ และสุนทรียศาสตร์ เป็นต้น

กองวัฒนธรรม กรมศาสนาได้ประมวลไว้ในปี พ.ศ. 2496 ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไทยไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. คติธรรม คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักการในการดำเนินชีวิต
2. เนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย ระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือ
3. วัตถุธรรม คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น บ้านเรือน เครื่องนุ่งห่ม ความเป็นอยู่
4. สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม หมายถึง คุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกัน

อย่างสงบสุข

กระทรวงวัฒนธรรม (2551:6) อธิบายว่า วัฒนธรรมคือ วิถีชีวิตซึ่งมีทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมเป็นสิ่งที่มองเห็นจับต้องได้ การดำเนินงานวัฒนธรรมได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 5 สาขา อ้างอิงตามยูเนสโก ที่ได้มีการประชุมระหว่างชาติเรื่องนโยบายวัฒนธรรมของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จัดโดยองค์การยูเนสโก ณ กรุงเวนิส ปี พ.ศ. 2513 ดังนี้

1. สาขามนุษยศาสตร์ ได้แก่ วัฒนธรรมที่ว่าด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี คุณธรรม ศิลธรรม จริยธรรม ค่านิยม ศาสนา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี มารยาททางสังคม การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น

2. สาขาศิลปะ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องภาษา วรรณคดี ดนตรี ฟิล์มร่า จิตรกรรม ปฏิมากรรม สถาปัตยกรรม ฯลฯ

3. การจักสาน การทำเครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องทอง เครื่องถม การจัดดอกไม้ การทำตุ๊กตา การทอเสื่อ การประดิษฐ์ การทอเครื่องปั้นดินเผา ฯลฯ

4. สาขาหัตถกรรมศิลป์ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องอาหาร เสื้อผ้า การแต่งงาน บ้าน ยา การดูแลเด็ก ครอบครัว การรู้จักประกอบอาชีพช่วยเศรษฐกิจในครอบครัว ฯลฯ

5. สาขากีฬาและนันทนาการ ได้แก่ วัฒนธรรมในเรื่องการละเล่น มวยไทย ฟันดาบ ส้อมมือ กระบี่ กระบอง กีฬาพื้นบ้าน ฯลฯ

ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรมจำแนกวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุซึ่งสามารถจับต้องได้ วัฒนธรรมทางจิตใจไม่สามารถจับต้องได้ และความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ลักษณะและหน้าที่ของวัฒนธรรม

เสาวภา ไพทยวัฒน์ (2538:11) อธิบายว่านักมานุษยวิทยาได้สรุปลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

ประการแรก วัฒนธรรมเป็นศูนย์รวมความคิด โลกทัศน์ และค่านิยมทางสังคม และเป็นตัวกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมในสังคมเดียวกัน ดังนั้นคนในสังคมเดียวกัน ดังนั้นคนในสังคมเดียวกันจะสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ค่านิยมการนับถือผู้อาวุโสในสังคมไทย การยกย่องให้เป็นพี่น้าพี่ของผู้อาวุโสที่พึงมีต่อผู้ที่มีอายุน้อย เป็นต้น

ประการที่สอง วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมอันเกิดจากการสั่งสมและการเรียนรู้ โดยเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษา ดังนั้นคุณค่าทางจริยธรรมในการปฏิบัติตนของคนในสังคมจึงได้รับจากการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ ครูอาจารย์ และแบบอย่างอันดีงามของคนในสังคม

ประการที่สาม วัฒนธรรมมีพื้นฐานจากการใช้สัญลักษณ์ พฤติกรรมของมนุษย์มีต้นกำเนิดจากการใช้สัญลักษณ์ มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติเหนือสัตว์โลกอื่นในการใช้ภาษาเป็นการสื่อสาร ถ่ายทอด สั่งสม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์

ประการที่สี่ วัฒนธรรมมีหน้าที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์พร้อมทั้งกำหนดแบบแผนในการดำเนินชีวิต และเป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และทรัพยากร

ประการที่ห้า วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งแต่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusion) ซึ่งวัฒนธรรมของมวลมนุษยจะมีการผสมกันโดยไม่สูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสื่อสารต่างวัฒนธรรม

เมตตา วิวัฒนานุกูล (2548:2) อธิบายถึงคำว่า การสื่อสารต่างวัฒนธรรม นั้นมาจากภาษาอังกฤษว่า “Intercultural communication” ซึ่งหากแปลคำภาษาอังกฤษควรจะแปลว่า การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม แต่เนื่องจากต้องการเน้นเฉพาะการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ที่แตกต่างกันจึงใช้คำว่า การสื่อสารต่างวัฒนธรรม

ความหมายของการสื่อสารต่างวัฒนธรรม (Intercultural communication)

มักเน้นการสื่อสารระหว่างบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมที่ต่างกัน แบบไม่ผ่านสื่อ เน้นการสื่อสารแบบเห็นหน้าค่าตา และมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันต่างจากการสื่อสารแบบข้ามวัฒนธรรม (Cross-culture) ที่เน้นการศึกษาเปรียบเทียบว่าคนในแต่ละวัฒนธรรมสื่อสารกันอย่างไร โดยที่คู่สื่อสารไม่จำเป็นต้องมาจากต่างวัฒนธรรมกัน เช่น เปรียบเทียบวิถีทักทายกันของคนไทยและวิถีทักทายของคนอเมริกัน ซึ่งการทักทายของคนไทยด้วยกันคือการไหว้ ในขณะที่ชาวตะวันตกใช้วิธีจับมือ เป็นต้น

บุญรอด โชติวชิรา (2553:111) ได้อภิปรายเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมไว้ในงานวิจัยเรื่องการศึกษาเชิงพหุวัฒนธรรมในด้านการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและองค์ความรู้ทางวิถีความคิดและวัฒนธรรมไทยกับเกาหลี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยปูซาน ภาษาและกิจการต่างประเทศ ว่า การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม (Intercultural communication) แม้กระทั่งคนในชาติที่ใช้ภาษาเดียวกันบางครั้งก็ทำให้การติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล ยิ่งกรณีที่เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างคนต่างภาษา ต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า พหุวัฒนธรรม (Multi-Culture) ถือเป็นเรื่องที่จะละเอียดอ่อนและมีความซับซ้อนมากซึ่งเป็นเรื่อง ที่หลีกเลี่ยงได้ยากในโลกปัจจุบัน บางครั้งผู้เรียนไม่ได้เรียนรู้และพยายามเข้าใจในประเด็นทางสภาพสังคม วิถีคิด วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมก็ส่งผลทำให้เกิดความขัดแย้ง ความไม่เข้าใจกัน มีอคติต่อกันได้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและสนใจเรื่องของความแตกต่างทางความคิดของเจ้าของภาษาและผู้ที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ

ดร.ณิ ชวชาติ (2515) กล่าวถึงการศึกษาความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสื่อสารนั้นมีหลายระดับ สามารถแยกได้เป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับบุคคล (Individual level)

การสื่อสารระดับตัวบุคคลนี้เป็นหน่วยแรกสุดหรือเบื้องต้นของการสื่อสารของคนเราส่วนประกอบที่สำคัญในระบบการสื่อสารชนิดนี้ ได้แก่

1.1 Information acquisition หมายถึง การฟัง การอ่าน การเห็น การได้สัมผัส เป็นต้น

1.2 Information processing หมายถึง การคิด การเรียนรู้ และการจดจำ เป็นต้น

1.3 Information transmission หมายถึง การพูด การเขียน ลักษณะท่าทาง และการเคลื่อนไหว เป็นต้น

2. ระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal level)

การสื่อสารระดับนี้คือการสื่อสารระหว่าง 2 คน หรือมากกว่า 2 คน ขึ้นไป ทั้งนี้รวมถึงการสื่อสารในระหว่างกลุ่มเล็ก ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนา การประชุมหารือ หรือกลุ่มที่ถกเถียงปัญหาต่าง ๆ เป็นต้น จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การสื่อสารในระดับนี้เราต้องให้ความสำคัญทางด้านความตั้งใจ ความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร การตอบสนองในทันที ความไวเนื้อเชื่อใจ และความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทและสถานภาพ เป็นต้น

3. ระดับองค์กร (Organizational level)

ในระดับนี้เป็นการสื่อสารที่ใหญ่และกว้างกว่าสื่อสารแบบระหว่างบุคคล แต่จะเป็นสื่อสารระดับองค์กรต่าง ๆ ซึ่งการสื่อสารต่างวัฒนธรรม เช่น องค์กรธุรกิจระหว่างประเทศ จำนวนมากของสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีคนงานเป็นคนต่างชาติ คนอเมริกันที่ทำงานในองค์กรนี้มักมีปัญหาความยากลำบากที่จะติดต่อกับชาวต่างชาติ

4. ระดับมวลชน (Mass level)

การสื่อสารในระดับนี้เป็นการสื่อสารหรือการติดต่อไปยังกลุ่มชนใหญ่ ๆ โดยผ่านสื่อมวลชน (Mass communication) เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร เป็นต้น ปัจจุบันแต่ละประเทศ แต่ละวัฒนธรรมมีการใช้สื่อมวลชนเหล่านี้ในการถ่ายทอดเรื่องราว และเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคนจากต่างวัฒนธรรม

ความตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture shock)

Furnham & Bochner (1960) ได้กล่าวว่าการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมนี้จะเกิดขึ้นกับบุคคลที่เดินทางไปต่างประเทศหรือทำงานร่วมกับชาวต่างประเทศ แล้วมีความทุกข์เกิดขึ้นหรือประสบความยากลำบากในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมใหม่ เรียกว่า บุคคลนั้นกำลังตกอยู่ในสภาวะการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (ที่แตกต่าง) ซึ่งสภาวะเช่นนี้เกิดขึ้น

เพราะบุคคลผู้นั้นขาดทักษะทางสังคม (Social skill) ในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่างในสังคมนั้น ๆ

ส่วนอภีรัฐ ตั้งกระจ่าง (2543) ได้แสดงพรรณนาเกี่ยวกับการตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมว่าสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลที่ทำงานในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก ๆ โดยจะพบกับความรู้สึกที่เรียกว่า การตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม ซึ่งเมื่อบุคคลนั้นได้มีการปรับตัวให้อยู่ในสถานการณ์และสภาพแวดล้อมแห่งใหม่ที่กำลังเผชิญอยู่ความรู้สึกดังกล่าวก็จะหายไปทีละเล็กละน้อยหรือในที่สุด ในขณะที่เดียวกันบุคคลที่เดินทางไปอาศัยอยู่ต่างประเทศนาน ๆ จนปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในประเทศนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดีแล้ว แต่เมื่อบุคคลนั้นได้เดินทางกลับมาบ้านเกิดเมืองนอนก็อาจจะพบกับสถานการณ์ตื่นตระหนกทางวัฒนธรรมขึ้นมาอีกครั้งเช่นกัน

Culture shock เป็นคำศัพท์ที่ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดยนักมานุษยวิทยาชื่อ Kalvero Oberg ในปี 1960 โดยอธิบาย ความตระหนกทางวัฒนธรรมมักเกิดขึ้นอย่างฉับพลัน แต่บางครั้งเกิดขึ้นหลังจากเข้าไปอยู่สักพัก เป็นความรู้สึกกังวลใจ ซึ่งเป็นผลมาจากความสูญเสียสัญลักษณ์บางอย่างที่คุ้นเคยในการติดต่อหรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สัญลักษณ์เหล่านี้รวมไปถึงวิธีการปฏิบัติคนในบริบทต่าง ๆ มากมายในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทายการจับมือเมื่อเราเจอคนรู้จัก การให้ทิป การส่งงานการซื้อของ การยอมรับการปฏิเสธคำเชิญ เป็นต้น หรือสัญลักษณ์เหล่านี้อาจจะเป็นคำพูด ท่าทาง สีหน้า ประเพณี บรรทัดฐาน สิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่เราได้รับมาตั้งแต่เกิดจนโต (เมตตา วิวัฒนานุกูล ,2548:218)

การปรับตัวกับความตระหนกทางวัฒนธรรม

Morris Sill (อ้างใน เมตตา วิวัฒนานุกูล ,2548:221-223) เชื่อว่าในการเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่บุคคลน่าจะผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ขั้น Discovery

ในขั้นนี้จะเกิดความตื่นเต็นและความรู้สึกยินดีในประเทศที่เราได้ไปท่องเที่ยวหรือไปอยู่ใหม่ บุคคลจะหลงใหลในภาพและสรรพสิ่งที่พบเห็น จะมองวัฒนธรรมของอีกสังคมหนึ่งในมุมมองของนักท่องเที่ยว โดยทั่วไปจะมีความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากหนังสือหรือสื่อมวลชนต่าง ๆ บุคคลนั้นจะตื่นเต็นเมื่อพบวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมเดิมของเขามากกว่าที่จะตื่นเต็นในความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม

2. ขั้น Self – alignment

ในขั้นนี้บุคคลเริ่มหันมาสนใจกับความแตกต่างและสิ่งต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคยหลังผ่านช่วงของความตื่นตาตื่นใจไปแล้ว บุคคลนั้นจะพบว่า การที่ไปอยู่อีกประเทศหนึ่งได้ไปเรียนรู้วัฒนธรรมของเขาแล้ว แต่ยังไม่สามารถปรับตัวได้ทันที ทำให้ตัวเองรู้สึกเป็นคนแปลกถิ่น และเกิด

ความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจต่าง ๆ ดังนั้น ความตระหนกทางวัฒนธรรมจึงอาจจะเกิดในช่วงนี้
ได้ หรืออาจเกิดความตระหนกทางวัฒนธรรมตั้งแต่อย่างก้าวเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่

3. ชั้น Participle

ในขั้นที่ 3 นี้บุคคลจะเริ่มต้นที่จะเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวประเพณีและวัฒนธรรม
เจ้าบ้าน พยายามพัฒนาทักษะการสื่อสารเริ่มต้นผูกมิตรกับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ การได้ออกมาสัมผัส
ชีวิตจริงมากขึ้นทำให้เริ่มเข้าใจตัวเอง และควบคุมตัวเองได้ จากจุดนี้ทำให้ความรู้สึกดีกลับมาสู่
บุคคลอีกครั้ง และทำให้ค้นพบว่าได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ใหม่จากการอาศัยในท้องถิ่น
นั้น ๆ

4. ชั้น Devolution

ขั้นสุดท้ายนี้แสดงถึงความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้
โดยสมบูรณ์ และในขั้นนี้บุคคลจะแสดงจุดเด่นของวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือเจ้าบ้านที่ตนได้ไปพบ
เห็นมา นอกจากนี้ยังสามารถผูกมิตรและสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ ภายในสังคมได้ ทำให้
เขาได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างมากมายและสามารถเข้าใจ โครงสร้างที่สัมพันธ์กันระหว่าง
วัฒนธรรมกับอากัปกริยาที่มีความหมายต่าง ๆ

สรุปได้ว่าเมื่อบุคคลเกิดความตระหนกทางวัฒนธรรมบุคคลมักจะเริ่มรู้สึกถึง
ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เริ่มปรับตัว เริ่มเข้าใจในบางอย่างที่อยู่รอบตัว เริ่มเข้าใจในภาษา
ท้องถิ่น ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ เริ่มหายไป กล้าดื่ม น้ำ กล้าสัมผัสคนในท้องถิ่น พยายามอดทน และ
ปลอบตัวเองเกี่ยวกับวัฒนธรรมและนิสัยของคนในท้องถิ่นที่แตกต่างกัน เริ่มมองพฤติกรรมของคน
ในท้องถิ่นด้วยความเข้าใจ ความวิตกกังวลพื้นฐานเริ่มหายไป และเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ
โดยเฉพาะประสบการณ์การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง แล้วจะรู้ว่าควรมีพฤติกรรม ค่านิยม
ความเชื่อ ทศนคติอย่างไร ให้ถูกทิศทางมากขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ วัฒนธรรม

อวยพร พานิช และคณะ (2543:147-152) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและ
วัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมนั้นครอบคลุมวิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทุก ๆ ด้าน
ผู้ทำการสื่อสารจึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องวัฒนธรรมในสังคมที่เราสื่อสารอยู่ให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง
เพื่อให้การสื่อสารดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ หากศึกษารูปแบบของการสื่อสารอยู่ให้เข้าใจว่า
รอบ ๆ ตัวผู้ส่งสารและผู้รับสารนั้นจะมีบริบทแวดล้อมอยู่ที่เรียกว่า กรอบอ้างอิงในการสื่อสารหรือ
ประสบการณ์ร่วมในการสื่อสาร (Frame of reference หรือ Field of experience) ผู้ส่งสารและ
ผู้รับสารนี้บอกกล่าวโดยกว้างก็คือวัฒนธรรมการเลี้ยงดู การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลที่ทำ

การสื่อสารนั่นเอง หากเราต้องการให้การสื่อสารนั้นๆสัมฤทธิ์ผลจึงจำเป็นต้องศึกษาเรื่องวัฒนธรรม และตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในการสื่อสารตลอดเวลา ซึ่งวัฒนธรรมประการสำคัญ ที่จะต้องเรียนรู้ก่อนและระหว่างการสื่อสาร ทั้งวจนภาษาและอวจนภาษา

1. วจนภาษา

1.1 วัฒนธรรมการใช้ภาษาหลากหลาย การสื่อความหมายคำหนึ่ง ๆ นั้นอาจมีหลายความหมาย ซึ่งอาจมีการใช้สำหรับบุคคลที่ต่างกันไป เช่นคำว่า กิน อาจใช้ตั้งแต่ ชัด กิน ทาน รับประทาน เสวย เป็นต้น หรือคำแทนตัวบุรุษที่ 1 ก็มีทั้ง ข้า กู ฉัน ผม กระผม ดิฉัน พี่ เรา น้อง กัน ข้าพเจ้า ฯลฯ ทั้งนี้การใช้ขึ้นอยู่กับฐานะ ตำแหน่งของบุคคลที่ทำการสื่อสารกัน

1.2 วัฒนธรรมในการสร้างความสัมพันธ์ระบบเครือญาติด้วยภาษา สังคมไทยมักกำหนดให้คนรู้จัก หรือคนที่เราต้องสื่อสารด้วยไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารเฉพาะหน้า หรือสื่อสารผ่านสื่อมวลชนเป็นเครือญาติโดยปริยายด้วยภาษาเป็นคำที่เรียกหรือกล่าวถึง เช่น กำหนดให้เป็น พ่อ แม่ ลุง พี่ ป้า น้ำ อา ตา ยาย เป็นต้น

1.3 วัฒนธรรมในการกำหนดคำลงท้าย การใช้คำลงท้ายเป็นวัฒนธรรมหนึ่งทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลเกิดความสุภาพนุ่มนวลขึ้น เช่น คำว่า คำ ขา จ๊ะ จำ ครับ ฯลฯ

1.4 วัฒนธรรมการใช้คำคล้องจอง การใช้คำคล้องจองทำให้ภาษามีลักษณะคล้ายกลอนเพลง เพื่อให้เสียงเป็นจังหวะ และยังช่วยให้จดจำ มีความไพเราะมากขึ้น เช่น การเคิมสร้อยคำที่เรียกว่าอุทานเสริมบท เช่น เออะอะมะเทิงจริง ๆ เป็นต้น

1.5 วัฒนธรรมการใช้ภาษาในการอธิบายความหมายมากกว่าการพูดตรง ๆ การเปรียบเปรย เปรียบเทียบ ด้วยวิธีการที่เรียกว่า ภาพพจน์ และการใช้คำสุภาพิต คำพังเพย เช่น เปรียบเทียบคู่ที่ทะเลาะเบาะแว้งว่า ชิงก็รำข่าก็แรง แปรว่า แรงพอ ๆ กัน คำเปรียบเทียบกับเหล่านี้มีทั้งที่ใช้คำสัมผัสกัน และความเปรียบธรรมดา แต่โดยทั่วไปนิยมใช้คำระหว่าง 3-5 คำ ในหนึ่งวรรค

2. อวจนภาษา

ในแต่ละสังคมจะมีอวจนภาษาที่คล้ายคลึงกัน แต่ในบางส่วนเป็นอวจนภาษาสากล คือ เป็นวัฒนธรรมของคนหมู่มาก ได้แก่ การ โบกมือ การ โอบกอด การชี้นิ้ว เป็นต้น ซึ่งอวจนภาษาที่มีลักษณะของสังคมไทยมีหลายประการ ดังนี้

2.1 กิริยาท่าทาง การเคลื่อนไหวร่างกาย คนไทยไม่นิยมเคลื่อนไหวร่างกายอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะผู้หญิง อวจนภาษาของผู้หญิงเรื่องกิริยาท่าทาง ความอ่อนช้อย นุ่มนวล เปลี่ยนแปลงไปมากจากอดีต

2.2 การสัมผัส วัฒนธรรมไทยไม่นิยมสัมผัสโดยเฉพาะระหว่างหญิงชาย การโอบกอด จับมือเพื่อทักทาย ถือเป็นวัฒนธรรมต่างชาติทั้งสิ้น การสัมผัสระหว่างหญิงชาย มักมีความหมายในเรื่องเพศ สังคมไทยไม่นิยมสัมผัสศีรษะ ถือเป็น การดูหมิ่น

2.3 ลักษณะทางกายภาพ การแต่งกาย สังคมไทยเป็นสังคมเมืองร้อนมักแต่งกาย ด้วยเสื้อผ้าบาง ไม่หนักหนา เมื่อรับวัฒนธรรมตะวันตกเรื่องการแต่งกาย ทำให้การแต่งกายของไทย เป็นสากลมากขึ้น

2.4 การใช้สายตา ผู้น้อยจะไม่สบตาผู้ใหญ่โดยตรง ถือว่าเป็นการเสียมารยาทต้อง รอให้ผู้ใหญ่ถามจึงจะสบตาและตอบคำถาม

อวัจนภาษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมอวัจนภาษานั้นมีความหมายแตกต่างกัน ในการสื่อความหมาย ซึ่งจำเป็นอย่างยั้งที่ ต้องมีการเรียนรู้วัฒนธรรมนี้ให้กระจ่าง เพื่อป้องกันการ สื่อสารอันเกิดจากความเข้าใจผิดทางอวัจนภาษา

นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตบางประการที่แทรกอยู่ในวัจนภาษาและอวัจนภาษาใน สังคมไทย ได้แก่ การที่คนไทยนิยมใช้คำว่า เปล่า ทั้งในการตอบรับและปฏิเสธ และการหยุดเงียบ โดยไม่ใช้การยอมรับตามที่เข้าใจกัน การแสดงออกเหล่านี้ทำให้ผู้สื่อสารต้องระมัดระวังวัฒนธรรม การใช้ภาษาเหล่านี้ด้วย

ดิเรกชัย มหัทธนะสิน (2541:54) ยังได้แสดงทรรศนะถึงความสัมพันธ์ระหว่าง วัฒนธรรมกับภาษา ไว้อีกแห่งหนึ่งว่า ภาษาที่ปรากฏในสมัยปัจจุบันนั้นช่วยสะท้อนวัฒนธรรมด้าน ต่าง ๆ ดังนี้

1. ถ้อยคำที่สะท้อนค่านิยม
2. ถ้อยคำที่สะท้อนวิถีชีวิต
3. ถ้อยคำที่สะท้อนความเชื่อ
4. ถ้อยคำที่สะท้อนพฤติกรรม อารมณ์ และความรู้สึก

จากที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมด จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมกับภาษามีความสัมพันธ์กัน ทั้งทางตรงคือวัจนภาษาและทางอ้อมโดยอวัจนภาษา ภาษาจึงถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ถ่ายทอด วัฒนธรรม สอดคล้องกับคำกล่าวของ บุญรอด โชติวชิรา (2553:25) ที่กล่าวว่า ภาษามีความสัมพันธ์ กับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด กล่าวคือภาษาเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ถ่ายทอดและสะท้อน วัฒนธรรมในขณะที่วัฒนธรรมนั้นก็ เป็นบ่อเกิดที่สำคัญอย่างหนึ่งในการก่อเกิดภาษา

ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ (2535:10-16) กล่าวว่าภาษามีความสัมพันธ์วัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และไม่สามารถแยกจากกันได้ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมแบ่งออกได้ดังนี้

1. ภาษาช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมไว้ไม่ให้สูญหาย ถ้าเราไม่รู้จักภาษาเราคงไม่รู้จักและไม่เข้าใจจิตวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในจดหมายเหตุ ตำนาน พงสาวดาร และวรรณคดีต่าง ๆ ทำให้เราทราบถึงประเพณีที่มีมาแต่โบราณ เช่น ประเพณีทำบุญตักบาตร สงกรานต์ สารท ประเพณีบวช แต่งงาน เผาศพ เทศน์มหาชาติ ลอยกระทง เป็นต้น ประเพณีเหล่านี้ยังสืบทอดและถือปฏิบัติกันมาจนทุกวันนี้

2. ภาษาเป็นเครื่องมือสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทยในชาติซึ่งบันทึกในวรรณกรรม ลายลักษณ์และวรรณกรรมมุขปาฐะ

3. ภาษาแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการทางด้านวัฒนธรรมของแต่ละสังคมตามลำดับ เช่น ด้านภาษา – พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยเมื่อ พ.ศ. 1826 และวิวัฒนาการมาเป็นตัวหนังสืออย่างใช้กันทุกวันนี้ ทำให้ปัจจุบันเรามีการติดต่อสื่อสาร โดยมีเครื่องมือสื่อสาร เช่น วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ ไปรษณีย์ ตลอดจนการสื่อสารผ่านดาวเทียม เป็นต้น ด้านศาสนา – ในสมัยโบราณคนมีฐานะ นิยมสร้างวัดเพราะวัดเป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของเด็ก ประชาชนนิยมฝากลูกหลานให้เรียนหนังสือที่วัด วัดในสมัยก่อนจึงมีมากมาย นอกจากใช้เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนแล้วยังเป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาด้วย

4. ภาษาเป็นเครื่องแสดงระดับวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษา ภาษาไทยมีการใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับฐานะของบุคคล นับตั้งแต่เครือญาติในครอบครัว ผู้น้อยผู้ใหญ่ และคำราชาศัพท์กับพระมหากษัตริย์

5. ถ้อยคำภาษาเป็นประวัติวัฒนธรรมประจำชาติ

6. ภาษาสะท้อนให้เห็นลักษณะความเป็นอยู่ของคนในสังคมของชนชาตินั้น ๆ

7. ภาษาเป็นเอกลักษณ์ของชาติซึ่งยึดเหนี่ยวคนทั้งชาติให้คำนึงถึงความเป็นชาติเดียวกัน

ถ้าชาติใดรักษาวัฒนธรรมทางภาษาของตนไว้ไม่ได้ ภาษาถูกทำลายก็เหมือนชาติถูกทำลาย

เนื้อหาทางวัฒนธรรมกับการสอนภาษา

สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532) ได้จัดหมวดหมู่เนื้อหาทางวัฒนธรรมจากหนังสือแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้ในปัจจุบัน ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายมีดังต่อไปนี้

1. การสนทนาในชีวิตประจำวัน เช่น การแนะนำ การตอบรับและการปฏิเสธคำเชิญ การขอโทษ การโทรศัพท์ การสมัครงาน และการจ่ายของ เป็นต้น

2. ค่านิยมของครอบครัวและสังคม เช่น การอยู่ร่วมกันของครอบครัว การมีน้ด และการแต่งงาน การศึกษา การทำงาน เป็นต้น

3. ประเพณีและการเฉลิมฉลองในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันวาเลนไทน์ วันฮาโลวีน วันขอบคุณพระเจ้า วันคริสต์มาส บุคคลสำคัญและสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น
 4. อาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นอาหารมี้อต่าง ๆ มารยาทในการรับประทานอาหาร การใช้เครื่องนุ่งห่มสำหรับฤดูหนาว เป็นต้น
 5. การใช้เวลาว่าง การสันทนาการ และการกีฬา งานอดิเรก การเดินทาง เป็นต้น
 6. การแสดงออกโดยไม่ใช้คำพูด เช่น น้ำเสียง ความรู้สึก และทัศนคติ
- ลำออง หิริญบูรณะ (อ้างในบุญรอด โสติวชิรา, 2553 : 35) ได้ทำการจัดหัวข้อวัฒนธรรม มาสอนจากตารางวิเคราะห์หลักสูตร ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2524 จัดไว้ 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจ วัฒนธรรม (ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตในครอบครัว ในการทำงาน ในหน้าที่พลเมือง)
2. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับชีวิต (ความเชื่อ ค่านิยม ทางสังคม จริยธรรม วัฒนธรรม กิริยามารยาท)
3. ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาในหัวข้อที่เกี่ยวกับแนวปฏิบัติตนใน สังคม (ระดับครอบครัว และสังคมนอกครอบครัว)

ส่วน Finocchiaro และ Bonomo (1973:60-63) ได้เสนอแนะองค์ประกอบทาง วัฒนธรรมหรือหัวข้อวัฒนธรรมที่ควรนำมาสอนในบทสนทนา หรือเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมของ ผู้เรียน ดังนี้

1. การแนะนำและการใช้บัตรประจำตัว
 - 1.1 การทักทาย การอำลา การแนะนำตัว
 - 1.2 การให้ข้อมูลของตนเองและผู้อื่น
 - 1.3 ที่อยู่และอายุ
2. ห้องเรียน
 - 2.1 ชื่อและที่ตั้งของห้องเรียน
 - 2.2 ชื่อของสื่อการสอน
 - 2.3 จำนวนที่ใช้ในห้องเรียน
3. โรงเรียน
 - 3.1 ที่ตั้งของห้องเรียน และสถานที่ต่าง ๆ ในอาคาร
 - 3.2 บุคคลในอาคารนั้น ๆ
 - 3.3 กฎ และระเบียบข้อบังคับ

- 3.4 กิจกรรมของโรงเรียน
- 4. ครอบครัว
 - 4.1 สมาชิกในครอบครัว
 - 4.2 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 - 4.3 บ้าน (ห้อง การ ใช้สอย เครื่องเรือน การทำความสะอาด)
 - 4.4 อาชีพของสมาชิก
 - 4.5 อาหาร
 - 4.6 กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ
- 5. ชุมชนต่าง ๆ
 - 5.1สถานบริการทางสุขภาพต่าง ๆ
 - 5.2 การคมนาคมและการสื่อสาร
 - 5.3 สถานที่ราชการ
 - 5.4 สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
- 6. มรดกทางวัฒนธรรม
 - 6.1 วีรชนและประวัติศาสตร์
 - 6.2 เอกสารทางประวัติศาสตร์และสุนทรพจน์
 - 6.3 เพลง คำประพันธ์ และสุภาษิต
 - 6.4 คนตรี วรรณคดี และศิลปะ
- 7. อื่น ๆ
 - 7.1 การแสดงออกเกี่ยวกับเวลา
 - 7.2 ฤดูกาลต่าง ๆ

เมื่อทราบถึงหัวข้อที่จะควรรนำมาสอนวัฒนธรรมแล้ว ต่อ ไปที่ผู้สอนควรทราบคือข้อควรคำนึงในการผสมผสานความรู้ทางวัฒนธรรมกับการสอนภาษา ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้สอนควรทราบก่อนจะดำเนินการสอนภาษาและวัฒนธรรมควบคู่กัน ไป ดังที่ สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532:36-37) ได้นำเสนอข้อควรคำนึงในการผสมผสานความรู้ทางวัฒนธรรม ไว้ดังนี้

1. การตั้งจุดประสงค์

ผู้สอนต้องตั้งจุดประสงค์เพื่อที่จะเน้นความสามารถทางภาษา ผู้เรียนก็จะใช้ภาษาอย่างถูกต้อง ไวยากรณ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้เรียนจะไม่เลือกใช้ความหมายหรือ รูปประโยคใดให้ถูกต้องกับสถานการณ์ ผู้สอนจึงควรเพิ่มการพัฒนาความรู้ความสามารถทางสังคมศาสตร์ ไว้ในจุดประสงค์การเรียนการสอนด้วย

2. การสอนองค์ประกอบของภาษา

ผู้สอนจะต้องสอนการใช้ศัพท์ รูปประโยคและสำนวนใหม่ ๆ ในภาษา และไม่ควรแปลคำต่อคำ ให้แปลคำศัพท์ตามบริบททางวัฒนธรรม (cultural context) ทั้งนี้เพราะคำศัพท์ต่าง ๆ อาจมีหลายความหมายในคำ ๆ เดียว

3. การเลือกหนังสือเรียน

ผู้สอนควรเลือกหนังสือเรียนที่มีเนื้อหาวัฒนธรรมมาก ๆ แทนหนังสือเรียนที่เน้นไวยากรณ์ ผู้เรียนจึงจะได้ความรู้ทางวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กับทักษะทางภาษา เพราะจะได้ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน กับวัฒนธรรมเจ้าของภาษา

4. การเลือกหัวข้อวัฒนธรรม

ผู้สอนสามารถใช้เนื้อหาทางวัฒนธรรมที่มีในหนังสือเรียนแล้วเสริมตามที่เหมาะสม โดยจัดอันดับไว้ไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน หรือรวบรวมเนื้อหาที่มีอยู่ให้เป็นหน่วยเดียวกัน แต่ทั้งนี้ต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางภาษาศาสตร์และทางวัฒนธรรมที่กำหนดไว้ เช่น จัดหน่วยมารยาทในการรับประทานอาหาร อาจเริ่มตั้งแต่รู้จักคำศัพท์ และสำนวนที่เกี่ยวกับเครื่องใช้ ในการรับประทานอาหาร ชนิดของอาหาร เวลาในการรับประทานอาหาร

5. การจัดสภาพแวดล้อม

ผู้สอนสามารถทำได้ทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ในทางตรงคือการสอนวัฒนธรรม เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ในทางอ้อมผู้สอนอาจจัดการบรรยายทางวัฒนธรรมทั้งในและนอกห้องเรียน คือพยายามสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้ผู้เรียนมีความรู้สึกว่าได้สัมผัสสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเจ้าของภาษา โดยผู้สอนเน้นสิ่งที่มีอยู่ และเห็นอยู่จริง ๆ

6. การดำเนินการสอน

ผู้สอนควรระมัดระวังมิให้เกิดความเข้าใจผิด หรือเกิดอคติต่อต้านเกี่ยวกับวัฒนธรรมเจ้าของภาษา ซึ่งผู้สอนควรกล่าวชี้แจงให้ผู้เรียนทราบเจตนาที่ดีของผู้สอน และไม่ควรนำวัฒนธรรมของผู้เรียนกับวัฒนธรรมเจ้าของภาษามาเปรียบเทียบให้เห็นข้อดีข้อเสีย แต่ควรศึกษาความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างสองวัฒนธรรม

การประเมินผลและวัดผลทางวัฒนธรรม

Lafayette and Schulz (อ้างในบุญรอด โชติวิจิรา, 2553 : 38) เสนอแนว

การประเมินผลความรู้ด้านวัฒนธรรมที่ครอบคลุมจุดประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ความรู้ (Knowledge) ผู้เรียนต่อรำลึก จดจำ รู้ และอธิบายข้อมูลทางวัฒนธรรมได้
 2. ความเข้าใจ (Understanding) ผู้เรียนสามารถอธิบายและให้เหตุผลถึงแบบแผนทางวัฒนธรรมได้

3. พฤติกรรม (Behavior) สามารถแสดงท่าทางได้อย่างมีความเหมาะสม ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

นอกจากนี้ สุภัทรา อักษรานุเคราะห์ (2532 : 136) ได้เสนอแนววิธีการวัดหรือ การทดสอบความรู้ความเข้าใจวัฒนธรรมไว้ทั้งสิ้น 6 วิธีดังต่อไปนี้

1. กำหนดสถานการณ์ให้แล้วมีคำถามแบบเลือกตอบซึ่งแสดงความเข้าใจ และ คำนึงเกี่ยวกับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
2. กำหนดสถานการณ์ให้แล้วให้เปรียบเทียบความเหมือน และความแตกต่างกันใน เรื่องวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา
3. ให้ผู้เรียนตอบคำถามเกี่ยวกับความเข้าใจเรื่องที่อ่าน หรืออภิปราย หรือกา เครื่องหมายเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน หรือรูปภาพ คู่มือการ์ตูน คู่มือภาพยนตร์ เป็นต้น
4. ให้แสดงบทบาทสมมติสถานการณ์ที่กำหนดให้
5. ให้แสดงละครสั้น (mini-drama) 3 ตอนจบ
6. ลักษณะการสอบปากเปล่าที่คำถามแบบปลายเปิดให้สัมภาษณ์หรืออัดเทปไว้ ประเมินผลก็ได้

จะเห็นได้ว่าการวัดและการประเมินผลทางวัฒนธรรมทำได้หลากหลายเช่นเดียวกับการสอนเนื้อหาอื่น ๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการเรียนรู้ว่าครอบคลุมอะไรบ้าง และต้อง คำนึงถึงความเหมาะสมกับผู้เรียน และปรับทบทวนบ้างด้วย

ความรู้เกี่ยวกับหนังสือเสริมประสบการณ์

ความหมายของหนังสือ

สนิท สัตโยภาส (2530:23) กล่าวว่า หนังสือเสริมประสบการณ์ คือ หนังสือที่มี เนื้อหาสาระตรงตามหลักสูตร หรือมีเนื้อหาสาระช่วยเสริมหลักสูตร อันจะทำให้การเรียนการสอน และการเรียนรู้ของเด็กมีความสมบูรณ์ มีประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้น เพิ่มความรอบรู้อย่างขึ้นหรือ พุคอีกนัยหนึ่งว่าเข้ามาช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่เด็ก

สมพร จารุณี (2534:67) หนังสือเสริมประสบการณ์คือหนังสือที่ กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ได้ ในโรงเรียน แต่มิได้กำหนดให้เป็นแบบเรียน หนังสือประเภท นี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครู และนักเรียน โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง
2. ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา
3. การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน
4. การเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขึ้น

นวลจันทร์ รัตนกร และสุภัทรา นัตรเงิน (2529:75) กล่าวว่าหนังสือเสริม

ประสบการณ์ หมายถึง หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ แต่ไม่ได้กำหนดให้เป็นหนังสือเรียนหรือหนังสืออ่านประกอบ หนังสือประเภทนี้จัดไว้เพื่อบริการแก่ครูและนักเรียนเพื่อเสริมประสบการณ์ชีวิต เพื่อเป็นการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเสริมทักษะในการอ่าน สร้างนิสัยรักการอ่านและเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้จากหนังสือให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จิน คงคาเขต (2525:66) กล่าวถึงหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้ว่าเป็นหนังสือที่ใช้ได้ทั้งครูและนักเรียน อาจเป็นหนังสือนอกเวลา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสืออุทิศและหนังสือส่งเสริมการอ่าน

วชิราพร สุวรรณศรวล (2543:8) กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่องการสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์เรื่องสัตว์มีกระดูกสันหลังชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ว่าหนังสือเสริมประสบการณ์เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาตรงตามสาระหลักสูตรหรือมีเนื้อหาช่วยเสริมหลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัยและความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล

จากความหมายของหนังสือเสริมประสบการณ์ที่กล่าวมาแล้วพอสรุปได้ว่า หนังสือเสริมประสบการณ์เป็นหนังสือสำหรับครูหรือนักเรียนที่ใช้เป็นหนังสือเรียนหรือหนังสือประกอบการเรียน เพื่อเสริมประสบการณ์ความรู้เฉพาะด้านต่าง ๆ นักเรียนสามารถใช้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองเพื่อเสริมทักษะการอ่าน สร้างนิสัยรักการอ่าน และเพิ่มพูนความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

รูปแบบและประเภทของหนังสือ

รูปแบบการเขียนหนังสือเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสม มีหลายลักษณะ ได้แก่

1. สารคดีมุ่งให้ผู้อ่านได้ความรู้ข้อเท็จจริงจากการอ่าน เช่น การเขียนสารคดีสำหรับเด็ก เป็นต้น
2. บันเทิงคดีมุ่งให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน เช่น นิทาน เรื่องสั้น นวนิยาย การ์ตูน เป็นต้น

3. เขียนในลักษณะร้อยกรอง การเขียนในสองลักษณะแรกทั้งสารคดี และบันเทิงคดี สามารถนำมาแต่งเป็นร้อยกรองได้ ผู้อ่านนอกจากจะได้รับความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้วยังได้ลิ้มรสไพเราะในการอ่านอีกด้วย

นอกจากนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2533:2-3) ยังได้จำแนกประเภทหนังสือเสริมประสบการณ์ไว้ดังนี้

1. หนังสืออ่านนอกเวลา (External reading) คือ หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่ง ตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน เกี่ยวกับหนังสือที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

2. หนังสืออ่านเพิ่มเติม (Supplementary reading) คือ หนังสือที่มีสาระอ้างอิงหลักสูตร สำหรับให้นักเรียนอ่านเพิ่มเติมด้วยตนเองตามความเหมาะสมของวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล หนังสือประเภทนี้เคยเรียกว่า “หนังสืออ่านประกอบ”

3. หนังสืออุเทศน์ (Reference book) คือ หนังสือสำหรับใช้ค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับสิ่งที่เรียน การเรียบเรียงหนังสือประเภทนี้เป็นเชิงวิชาการ

4. หนังสือส่งเสริมการอ่าน (Children's book) คือ หนังสือที่จัดทำขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เน้นไปทางส่งเสริมให้ผู้อ่านเกิดทักษะในการอ่านและมีนิสัยรักการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจเป็นหนังสือสารคดี นวนิยาย นิทาน ฯลฯ ที่มีลักษณะไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม ให้ความรู้ มีคติ และมีสาระ ประโยชน์

ส่วนประกอบของหนังสือ

1. กระดาษหุ้มปก (Book jacket) หรือปกนอกของหนังสือ มีไว้ป้องกันปกหนังสือ หรืออาจพิมพ์ข้อความ รูปภาพเพื่อดึงดูดความสนใจ บางเล่มอาจพิมพ์รายละเอียดบางอย่างเกี่ยวกับหนังสือเล่มนั้นด้วย หนังสือบางเล่มอาจไม่มีส่วนนี้

2. ปกหนังสือ (Cover) เป็นส่วนกระดาษแข็งกว่าส่วนอื่น สำหรับป้องกันรักษาตัวหนังสือทั้งหมด และให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือ เช่น ชื่อหนังสือ ผู้แต่ง ฯลฯ

3. ไบรอนปก (Fly leaf) มักเป็นกระดาษเปล่า หรือพิมพ์ข้อความ ภาพลวดลายที่ไม่ค่อยมีความสำคัญ มีไว้สำหรับป้องกันหนังสืออีกชั้นหนึ่ง

4. ปกใน (Title page) ให้รายละเอียดเกี่ยวกับหนังสืออีกครั้งหนึ่งเช่นเดียวกับปกนอกกรณีที่ปกขาดชำรุดไป ปกในจะเป็นส่วนให้ข้อมูลสำรอง

5. หน้าลิขสิทธิ์ (Copyrights page) จะอยู่หน้าซ้ายด้านหลังของปกใน แสดงข้อมูลเกี่ยวกับการจัดพิมพ์ ผู้ถือลิขสิทธิ์

6. หน้าอุทิศ (Dedication page) สำหรับให้ผู้แต่งแสดงความประสงค์ การอุทิศผลงาน ได้แก่ บุคคลหรือสถาบัน
7. คำนิยม (Foreword) เป็นหน้าแสดงคำชมเชย หรือคำรับรองจากผู้ที่มีชื่อเสียงหรืออาจเป็นผู้บังคับบัญชา
8. คำนำ (Preface) เป็นข้อความที่ผู้แต่งเขียนขึ้นเพื่อ อธิบายจุดประสงค์หรือความคิดเห็นต่าง ๆ ให้ทราบก่อนที่จะเริ่มต้นอ่านหนังสือ
9. สารบัญ (Table of content) เป็นรายการแสดงข้อความต่าง ๆ และหมายเลขหน้า สำหรับให้ค้นหาเรื่องที่จะอ่านได้สะดวก หนังสือบางเล่มอาจมีสารบัญภาพ สารบัญตารางถัดจากสารบัญบางเรื่อง
10. ใบแก้คำผิด (Errata) กรณีพบความข้อความหลังจากพิมพ์เสร็จแล้ว
11. เนื้อเรื่อง (contents) หมายถึงส่วนรายละเอียดของเนื้อหาทั้งหมดในเนื้อหาแต่ละหน้าหรือแต่ละตอนอาจมีเชิงอรรถ อธิบายเพิ่มเติมหรือแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับหนังสือเอกสาร สืบค้นเรื่องราวบางตอน
12. ภาคผนวก (Appendix) เป็นส่วนแสดงรายละเอียดที่เป็นส่วนประกอบเพิ่มเติมของเนื้อหาเช่น รูปภาพ ตาราง กฎ สูตรต่าง ๆ
13. หนังสืออ้างอิง (Reference) หรือบรรณานุกรม (Bibliographies) เป็นส่วนแสดงรายการหนังสือ เอกสาร หนังสืออื่นๆ ที่ใช้อ้างอิง ผู้อ่านสามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
14. ครรชนี (Index) คือคำหรือข้อความสำคัญในเล่มที่นำมาจัดเรียงลำดับไว้ตามตัวอักษรและระบุ

การจัดรูปเล่มหนังสือ

พินิจ สุชะสันต์ และศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2543,91-93) กล่าวถึงการจัดรูปเล่มหนังสือไว้ในหนังสือการเขียนหนังสือสารคดีสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทยดังนี้

1. ขนาดของหนังสือ
 - 1.1 ขนาด 21 x 29.7 เซนติเมตร หรือขนาด 8 หน้ายก
 - 1.2 ขนาด 18.5 x 26 เซนติเมตร แบบเรียนขนาดใหญ่ หรือขนาด 8 หน้ายก (1 ยกมี 8 หน้า)
 - 1.3 ขนาด 14.8 x 21 เซนติเมตร แบบเรียนขนาดกลาง หรือขนาด 16 หน้ายก (1 ยกมี 16 หน้า)

1.4 ขนาด 13 x 18.5 เซนติเมตร แบบเรียนขนาดเล็ก หรือขนาด 16 หน้ายกเล็ก

2. ส่วนประกอบของหนังสือ

2.1 ส่วนของหน้าหนังสือ

- ปกหน้า-ปกหลัง
- ปกในหน้าปกรอง
- หนังสือนิตยสาร
- หน้าคำนำ คำชี้แจง หรือบทนำ
- หนังสือนิตยสาร

2.2 ส่วนของเนื้อหา

- หน้าเนื้อเรื่อง และภาพประกอบ

2.3 ส่วนท้ายของหนังสือ

- หน้าภาคผนวก
- หน้าบรรณานุกรม
- หน้าของคณะกรรมการจัดทำหนังสือ
- หน้าประกาศการใช้หนังสือ

3. จำนวนหน้าของหนังสือ

3.1 วัย 2-5 ขวบวัยเริ่มอนุบาล ประมาณ 6-8 หน้า

3.2 วัย 6-9 ขวบ ประถมศึกษาตอนต้น ประมาณ 8-24 หน้า

3.3 วัย 10-14 ปี ประถมศึกษาตอนปลายถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ประมาณ

48-100 หน้า

4. ขนาดของตัวอักษร

4.1 ก่อนวัยเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ประมาณ 30 พอยท์

4.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประมาณ 24 พอยท์

4.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 ประมาณ 18-20 พอยท์

4.4 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ประมาณ 16 พอยท์

4.5 ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่ต่ำกว่า 14 พอยท์

5. ลักษณะของตัวอักษร

5.1 ตัวบาง : ตัวอักษรอยู่ในหน้าของตัวหนังสือทั่วไป

5.2 ตัวหนา : ตัวอักษรที่เพิ่มความหนาเพื่อความชัดเจน จะใช้เป็นตัวเน้นหรือ

หัวเรื่อง

5.3 ตัวเอน : ตัวอักษรที่ต้องการอธิบาย หรือคำบรรยายใต้ภาพ

6. ชนิดของกระดาษ

- 6.1 กระดาษบรูฟ ผลิตภัณฑ์เยื่อไม้ป่น ใช้พิมพ์หนังสือราคาถูก
- 6.2 กระดาษปอนด์ ผลิตภัณฑ์เยื่อเคมี เนื้อละเอียดขาว มีคุณภาพสูง
- 6.3 กระดาษอาร์ต เนื้อละเอียดขาว เคลือบด้วยวัตถุเคมีให้ผิวเรียบมัน

มีคุณภาพสูง

7. ขนาดหน้าเรียง จำนวนบรรทัด

- 7.1 หนังสือขนาด 21x29.7 เซนติเมตร หน้าคอลลัมน์ (หน้าเรียง) กว้าง 17 เซนติเมตร จำนวนบรรทัดประมาณ 32-39 บรรทัด/หน้า
- 7.2 หนังสือขนาด 18.5x26 เซนติเมตร หน้าคอลลัมน์ (หน้าเรียง) กว้าง 15 เซนติเมตร จำนวนบรรทัดประมาณ 28-35 บรรทัด/หน้า
- 7.3 หนังสือขนาด 14.8x21 เซนติเมตร หน้าคอลลัมน์ (หน้าเรียง) กว้าง 12 เซนติเมตร จำนวนบรรทัดประมาณ 22-27 เซนติเมตร
- 7.4 หนังสือขนาด 13 x 18.5 เซนติเมตร หน้าคอลลัมน์ (หน้าเรียง) กว้าง 10 เซนติเมตร จำนวนบรรทัดประมาณ 20-22 บรรทัด/หน้า

8. การเว้นชานหนังสือ

- 8.1 ชานบนประมาณ 2.50-3.00 เซนติเมตร
- 8.2 ชานด้านซ้ายขวา 1.80 เซนติเมตร
- 8.3 ชานล่างประมาณ 1.80 เซนติเมตร

9. ประเภทของภาพประกอบ

- 9.1 ภาพประกอบที่เป็นภาพถ่าย ได้แก่ ภาพถ่ายขาว-ดำ ภาพถ่ายสไลด์สี
- 9.2 ภาพประกอบที่เป็นภาพวาด ได้แก่ ภาพวาดขาว-ดำ ภาพวาดสองสี และภาพวาดสีสี่
- 9.3 ภาพประกอบที่เป็นเทคนิคผสม ได้แก่ ภาพที่ใช้เศษวัสดุ กระดาษ ฯลฯ มาจัดเป็นภาพ

10. ขนาดของภาพประกอบ

- 10.1 ภาพประกอบ 1 หน้า หรือเต็มหน้า
- 10.2 ภาพประกอบ ½ หน้า หรือภาพประกอบครึ่งหน้า
- 10.3 ภาพประกอบ ¼ หน้า
- 10.4 ภาพประกอบ ¼ หน้า

การจัดรูปเล่มหรือการจัดทำดัมมี่ (Dummy) คือการจำลองรูปเล่มหนังสือที่ใช้พิมพ์จริง มีขนาดรูปเล่มเท่ากับหนังสือฉบับจริงที่จะพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งดัมมี่หรือรูปเล่มจำลองนี้เป็นเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ขนาดของรูปเล่ม
2. ขนาดของตัวอักษร
3. การจัดหน้า วางตำแหน่งของภาพ และเนื้อหา
4. จำนวนหน้า
5. การออกแบบปกหน้า – ปกหลัง

ขั้นตอนของการจัดทำรูปเล่มจำลอง

1. ก่อนที่จะทำรูปเล่มจำลอง ผู้ที่เป็นบรรณาธิการจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของต้นฉบับ เช่น

1.1 เนื้อหา การเรียงลำดับของเนื้อหา การเว้นวรรคตอน การย่อหน้า ส่วนวนภาษาที่ใช้ชัดเจนถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่ควรเพิ่มหรือลดหน้าอีก

1.2 ภาพประกอบ มีการจัดเตรียมครบถ้วน

2. กำหนดรูปเล่มว่าจะขนาดเท่าไร

2.1 กำหนดขนาดของตัวอักษรให้เหมาะสมกับระดับชั้น

2.2 กระดาษที่ใช้พิมพ์เนื้อหา กระดาษบุฟ กระดาษปอนด์ หรือกระดาษอาร์ต

3. เตรียมต้นฉบับ เมื่อได้ต้นฉบับที่เป็นลายมือหรือตัวพิมพ์ดีด การเตรียมต้นฉบับจะต้องพิมพ์เนื้อหาด้วยเครื่องพิมพ์ดีดอีกครั้ง การพิมพ์นิยมพิมพ์หน้าเดียว การย่อหน้า การเว้นวรรคตอน หัวข้อใหม่ หัวข้อย่อย การใช้เครื่องหมายต่าง ๆ จากนั้นก็นำต้นฉบับส่งโรงพิมพ์เพื่อให้โรงพิมพ์พิมพ์เนื้อหา ทางโรงพิมพ์ก็จะส่งแผ่นเรียงยาวที่เป็นเนื้อเรื่องหรือบุฟเรียงยาวให้บรรณาธิการตรวจ พิสูจน์อักษรอีกครั้ง และส่งสำเนาอีกชุดให้ฝ่ายศิลป์จัดทำรูปเล่มจำลอง ในบางครั้งถ้าตัวอักษรที่บรรณาธิการเลือกใช้ตัวเนื้อเรื่อง 16 พอยท์ ซึ่งจะใกล้เคียงกับตัวพิมพ์ดีดก็สามารถใช้เนื้อเรื่องที่พิมพ์ดีดมาจัดทำเป็นรูปเล่มจำลองได้เลยโดยไม่ต้องรอตัวเรียงพิมพ์จากโรงพิมพ์

4. เมื่อฝ่ายศิลป์ได้แผ่นเรียงยาวที่เป็นสำเนามาแล้วก็จะเริ่มจัดทำรูปเล่ม

4.1 ตัดกระดาษให้ได้ขนาดจริงของรูปเล่มหนังสือที่ต้องการพร้อมกับวันชานของหน้ากระดาษ เพื่อจะได้เนื้อที่ ที่จะใส่เนื้อหา

- 4.2 กระดาษแผ่นแรกก็จะเป็นหน้าปกใน หลังปกในก็จะเป็นหน้าลิขสิทธิ์
- 4.3 กระดาษแผ่นที่ 2 จะเป็นหน้าคำนำ
- 4.4 กระดาษแผ่นที่ 3 จะเป็นหน้าสารบัญ ถ้าหนังสือมีเนื้อหามากสามารถตัดต่อเนื้อหาสารบัญในหน้าหลังของหน้าสารบัญได้ หรือจะใช้หน้าหลังคำนำเป็นหน้าสารบัญก็ได้
- 4.5 กระดาษแผ่นที่ 4 จะเป็นหน้าที่ขึ้นเนื้อเรื่อง ก็จะเริ่มใส่เนื้อเรื่องในหน้านี้ และจะนับหน้านี้เป็นหน้า 1 ซึ่งจะอยู่ขวามือของผู้จัดรูปเล่ม เนื้อหาไม่พอก็จะต่อด้านหลังของกระดาษแผ่นที่ 4 จะเป็นหน้า 2 ซึ่งจะอยู่ทางซ้ายมือ
- 4.6 กระดาษแผ่นที่ 5 และแผ่นต่อไปจะเป็นหน้า 3-4 และหน้าต่อไปจนจบเนื้อหา ในการจัดเรียงเนื้อเรื่องและภาพประกอบนั้น บรรณาธิการจะต้องเสนอแนะผู้จัดรูปเล่มไว้ด้วยว่าภาพประกอบใดจะสอดแทรกเนื้อเรื่องว่าเหมาะสมหรือไม่ เนื้อที่ ๆ จะใส่พอหรือไม่ ควรย่อขยายภาพหรือไม่ หนังสือจะสวยงามน่าอ่านก็จะอยู่ตรงนี้
- 4.7 เมื่อจบเนื้อหาก็คือจะเป็นหน้าเชิงอรรถ, ศัพท์านุกรม, บรรณานุกรม บางหน้าอาจจะมีหรือไม่มีก็ได้แล้วแต่ประเภทของหนังสือ
- 4.8 หน้าที่ต่อไปคือคณะกรรมการผู้จัดทำ ผู้วาดภาพประกอบ ผู้จัดทำรูปเล่ม
- 4.9 ถ้าหนังสือที่กระทรวงอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนก็จะมีหน้าประกาศให้ใช้หนังสือ
- 4.10 ในกรณีที่ผู้จัดทำรูปเล่มจัดแล้วกระดาษไม่พอ ก็ให้เพิ่มหน้ากระดาษเป็นยกหรือครึ่งยกหรือเป็นคู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาที่เหลือ
- 4.11 ส่วนปกหน้า – ปกหลัง จะเป็นกระดาษอีก 1 คู่ ที่ไม่รวมกับกระดาษเนื้อเรื่อง
- 4.12 เมื่อจัดรูปเล่มลงยกเรียบร้อยแล้ว สามารถระบุเลขหน้าในสารบัญได้ และสามารถทราบได้ว่าหนังสือจะมีความหนา-บาง เพื่อเป็นตัวกำหนดการเข้าเล่มต่อไป
- ซึ่งการเข้าเล่ม มีทั้งสิ้น 4 วิธี ได้แก่
- 4.12.1 เย็บนอกหรือเย็บกลาง
- 4.12.2 เย็บสัน
- 4.12.3 ใสสันทากาว
- 4.12.4 เย็บกึ่ง

ขั้นตอนการจัดทำรูปเล่มก็สำเร็จ พร้อมทั้งจะส่งไปทำต้นฉบับในการพิมพ์ ซึ่งเรียกว่าอาร์ตเวิร์ก ช่างจัดอาร์ตเวิร์กก็จะจัดรูปเล่มตามที่ฝ่ายศิลป์เป็นผู้กำหนดทุกประการ

บทบาทและหน้าที่ของหนังสือ

สมพร จารุณฎ (2538:4-8) ได้อธิบายบทบาทและหน้าที่ของหนังสือเสริม
ประสบการณ์ไว้ดังนี้

1. ส่งเสริมความรู้

หนังสือเสริมประสบการณ์โดยเฉพาะหนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสืออุเทศ
ควรมีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวกับความรู้ ทักษะ ความคิดรวบยอด หลักการ หรือทฤษฎีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
หรือหลายเรื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการดำเนินชีวิต การศึกษาหาความรู้ รวมทั้งก่อให้เกิด
ความเจริญงอกงามและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ

2. ส่งเสริมสติปัญญา

หนังสือเสริมประสบการณ์นอกจากจะมีเนื้อหาสาระที่ให้อ่านเกิดความรู้
ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ แล้ว ควรมีลักษณะที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา กล่าวคือ
ส่งเสริมหรือเปิดโอกาสให้อ่านได้พัฒนาทักษะในการสังเกต ตีความ เปรียบเทียบ ใ้เหตุผล
จำแนก แจงแจงวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า ตลอดจนความสามารถนำความรู้และทักษะ
เหล่านั้น ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

3. ส่งเสริมเจตคติที่เหมาะสม

หนังสือเสริมประสบการณ์นอกเหนือจากเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ และ
ส่งเสริมสติปัญญาแล้ว ยังควรสอดแทรกแนวความคิดที่ช่วยให้ผู้อื่นเกิดเจตคติที่เหมาะสมในการนำ
ความรู้ไปใช้ตามแนวทางที่พึงประสงค์เป็นประโยชน์แก่ตนและส่วนรวม

4. ส่งเสริมความเข้าใจ

หนังสือเสริมประสบการณ์ควรเสนอเนื้อหาสาระในลักษณะที่ส่งเสริมให้ผู้เรียน
อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวได้ กล่าวคือใช้ภาษาที่ถูกต้องและพอเหมาะแก่ความรู้และประสบการณ์
ทางด้านการใช้ภาษาของผู้อ่าน เสนอเนื้อหาตามลำดับขั้นตอนความรู้ และตามพัฒนาการทาง
สติปัญญาของผู้อ่าน ให้ตัวอย่างที่เหมาะสม ตลอดจนใช้เทคนิควิธีการหรือเครื่องส่งเสริม
ความเข้าใจอื่น ๆ เช่นภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง คำถาม อภิธานศัพท์ เป็นต้น

ลำดับขั้นตอนการสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์

การสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทย
ในฐานะภาษาต่างประเทศนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างหนังสือจากรูปแบบการสร้างหนังสือสำหรับ
เด็กของ สนิท สัตโยภาส (2547: 25)

ขั้นที่ 1 สํารวจเรื่องที่จะเขียน

ขั้นสํารวจเรื่องที่จะเขียนนี้ สํารวจได้จากหลักสูตร หนังสือเรียน อาชีพและประเพณี ในท้องถิ่น ภูมิปัญญา ปัญหาสังคม ค่านิยม และคุณธรรมที่ต้องการจะปลูกฝัง ส่วนนิทานพื้นบ้าน ตำนาน และวรรณคดีสนุก ๆ ก็นำมาใช้ได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 2 กำหนดแนวคิด

ขั้นนี้ผู้เขียนจะต้องเลือกกำหนดแนวคิด (Theme) ของเรื่องที่ต้องการจะปลูกฝังให้ผู้อ่าน อาทิ “เรื่องของน้ำพุ” จะให้แนวคิดเรื่องพิษภัยยาเสพติด “ตะกร้ามหาสนุก” จะให้ความรู้เรื่องอาหารห้าหมู่ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 จัดวางโครงเรื่อง

เป็นขั้นที่ผู้แต่ง ได้กำหนดเค้าโครงเรื่องว่า ตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบจะลำดับเรื่องอย่างไร

ขั้นที่ 4 จัดลงมือเขียนเรื่องเต็ม

ขั้นนี้ผู้แต่งจะนำเค้าโครงเรื่องที่วางไว้มาเขียนขยายความให้ได้รายละเอียดจนเป็นเรื่องที่สมบูรณ์ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย อาจแต่งเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง ถ้าแต่งเป็นร้อยแก้วจะมีวิธีนำเสนอหลายแบบ เช่น แบบบรรยาย แบบเล่าเรื่องสนทนาประกอบ แบบตั้งคำถามและแบบทายอะไรเรื่อย เป็นต้น แต่ถ้าแต่งเป็นร้อยกรองนิยมใช้คำประพันธ์ง่าย ๆ เช่น กลอนสี่ กลอนหก กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 หรือกาพย์สุรางคนางค์ 28 เป็นต้น

ขั้นที่ 5 จัดตอนแบ่งตอนกำหนดภาพประกอบ

ขั้นนี้ ให้นำเรื่องที่แต่งเสร็จสมบูรณ์จากขั้นที่ 4 มาตัดเป็นตอน ๆ ตามความเหมาะสมเพื่อกำหนดภาพประกอบให้ความแต่ละตอน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวาดภาพ

ขั้นที่ 6 จัดทำหนังสือฉบับร่าง

ขั้นทำหนังสือฉบับร่าง ให้นำเป็นเรื่องและการกำหนดภาพประกอบที่ตรวจแก้ไขแล้วในแต่ละตอน มาจัดเป็นตอนของแต่ละหน้า พร้อมกับจัดรูปเล่มให้ครบถ้วนตามลักษณะของหนังสือที่ดี

ขั้นที่ 7 จัดวาดภาพประกอบและบรรจุตัวอักษร

ขั้นลงมือทำหนังสือ โดยวาดภาพ และเขียนเนื้อเรื่องลงในกระดาษปอนด์หรือกระดาษอาร์ตก็ได้ ภาพที่ใช้ อาจเป็นภาพเสมือนจริง ภาพลายไทย ภาพประดิษฐ์ ภาพถ่าย ภาพลายเส้น หรือภาพการ์ตูน ภาพที่ใช้เป็นภาพง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง สีสดใส

ขั้นที่ 8 ขึ้นทดลองใช้

หลังจากสร้างหนังสือได้เป็นรูปเล่มแล้ว ก่อนทำต้นฉบับจริงผู้แต่งควรนำไปให้ผู้อ่านได้อ่านไม่น้อยกว่า 10 คน พร้อมกับสัมภาษณ์ผู้อ่านเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง แนวคิด ภาพ ขนาดตัวอักษร รูปเล่ม กิจกรรมท้ายเล่ม และอื่น ๆ ตามความเหมาะสม เพื่อนำสาระที่ได้จากการทดลองใช้ไปปรับปรุงหนังสือที่เขียนให้มีความสมบูรณ์ที่สุด

ขั้นที่ 9 ขึ้นจัดทำหนังสือฉบับสมบูรณ์

ขึ้นจัดทำหนังสือฉบับสมบูรณ์เป็นขั้นที่จัดทำรูปเล่มฉบับจริงซึ่งประกอบด้วยปกหน้า ปกใน คำนำ ส่วนเนื้อเรื่อง กิจกรรมท้ายเล่ม และปกหลัง โดยเลือกขนาดของหนังสือให้เหมาะกับวัยของผู้อ่านซึ่งมี 4 ขนาด คือ ขนาดจิ๋ว (ขนาดกว้าง 10 ซม. ยาว 14 ซม.) ขนาดเล็ก (16 หน้ายก) ขนาดกลาง (16 หน้ายกใหญ่) และขนาดใหญ่ (8 หน้ายก) ส่วนรูปร่างของหนังสือเป็นรูปสี่เหลี่ยมแนวตั้ง สี่เหลี่ยมแนวนอน หรือทำรูปเล่มลักษณะพิเศษตามท้องเรื่องก็ได้

จากหลักการและลำดับขั้นตอนการทำหนังสือข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำหลักการและขั้นตอนดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศโดยปรับเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตำรวจเรื่องที่จะเขียน

ขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์ผู้อ่านหรือผู้เรียน และวิเคราะห์เนื้อหาที่จะเขียน ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามความต้องการหนังสือเสริมประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ เพื่อสำรวจเรื่องที่จะเขียน

ขั้นที่ 2 กำหนดแนวคิด และวางโครงเรื่อง

การกำหนดแนวคิดและวาง โครงเรื่องนั้นผู้วิจัยได้กำหนดตามการนิยามคำศัพท์ในงานวิจัยคือกำหนดเนื้อหาทางวัฒนธรรมแบ่งเป็น 3 บทคือบทที่ 1 วิถีชีวิต บทที่ 2 ความเชื่อ และบทที่ 3 ประเพณี จากนั้นจึงวาง โครงเรื่องในแต่ละบทว่าตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบจะลำดับเรื่องอย่างไร

ขั้นที่ 3 ขึ้นลงมือเขียนและประเมินคุณค่า

นำผลการสำรวจเนื้อหาในขั้นตอนที่ 1 มาจัดเข้าในบทต่าง ๆ และเขียนเรียบเรียงจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน พร้อมกับจัดภาพประกอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาซึ่งภาพประกอบที่ใช้เป็นภาพถ่าย โดยเขียนไปจนครบถ้วน จากนั้นจึงออกแบบและสร้างแบบประเมินคุณค่าหนังสือเสริมประสบการณ์จากหลักเกณฑ์ประเมินคุณค่าหนังสือ และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณค่า

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไข

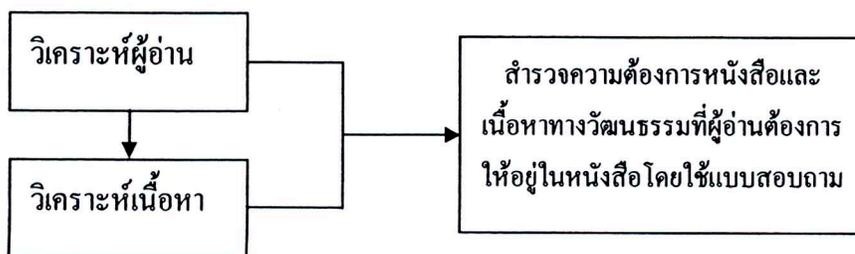
หลังจากได้หนังสือต้นฉบับแล้ว ผ่านการประเมินคุณค่าโดยผู้เชี่ยวชาญแล้วก็นำไปให้ชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยทดลองอ่าน 1 ครั้งเพื่อสอบถามเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง แนวคิด ภาพ ขนาดตัวอักษร รูปเล่ม กิจกรรมท้ายเรื่อง ว่ามีความเหมาะสมหรือยัง และควรปรับปรุงส่วนใดบ้าง

ขั้นที่ 5 ขั้นจัดทำหนังสือฉบับสมบูรณ์ และประเมินผลการใช้หนังสือ

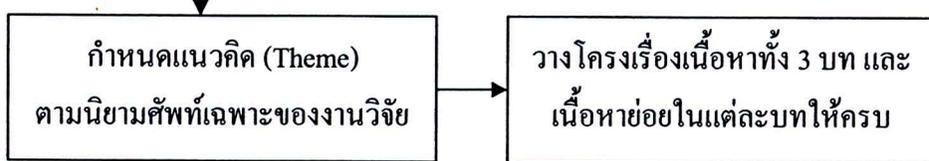
ขั้นตอนสุดท้ายจัดทำหนังสือฉบับสมบูรณ์เป็นรูปเล่มฉบับจริงซึ่งประกอบด้วย ปกหน้า ปกใน คำนำ ส่วนเนื้อเรื่อง กิจกรรมท้ายบท และปกหลัง ซึ่งขนาดรูปเล่มคือ ขนาด A5 (14.8 x 21 ซม.) หรือแบบเรียนขนาดกลาง หรือขนาด 16 หน้ายก ขนาดอักษร 16 พอยท์ รวมทั้งสิ้น 65 หน้า จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 เพื่อให้ในงานวิจัยทั้งสิ้น 15 เล่ม จากนั้นได้ออกแบบและสร้างแบบประเมินผลการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์เพื่อประมวลผลและสรุปผลการวิจัยต่อไป

จากนั้นผู้วิจัยได้นำลำดับขั้นตอนการสร้างหนังสือทั้ง 5 ขั้นตอนเขียนในรูปแบบแผนภูมิเพื่อให้เห็นลำดับการสร้างหนังสือที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

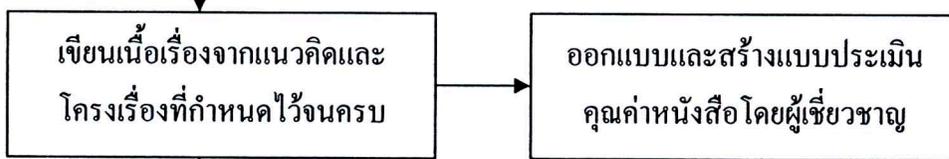
ขั้นที่ 1 สํารวจเรื่องที่จะเขียน

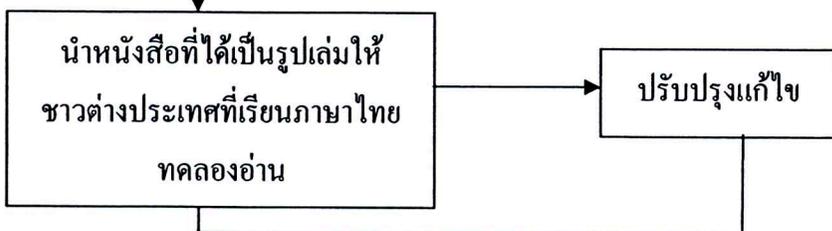
ขั้นที่ 2 กำหนดแนวคิด และวางโครงเรื่อง

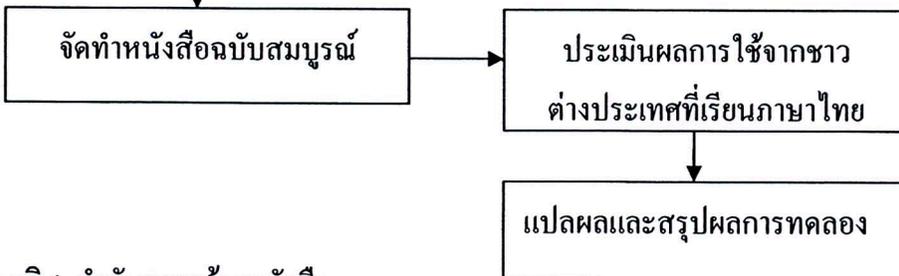
ขั้นที่ 3 ขั้นลงมือเขียนและประเมินคุณค่า

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 5 ขั้นจัดทำหนังสือฉบับสมบูรณ์ และประเมินผลการใช้หนังสือ

แผนภูมิ 1 ลำดับการสร้างหนังสือ

การประเมินคุณค่าของหนังสือ

รัฐจวน อินทรกำแหง(2523:40) กล่าวว่า การประเมินคุณค่าหนังสือ คือการพิจารณาตัดสินว่า หนังสือเล่มหนึ่ง ๆ หรือเรื่องหนึ่งๆมีคุณค่าทางการศึกษามากน้อยเพียงใด มีส่วนที่ดีและมีส่วนที่บกพร่องอย่างไร เนื่องจากหนังสือมีหลายประเภท และแบ่งออกเป็นหมวดวิชาความรู้ด้านต่าง ๆ หลายหมวด ผู้ใช้จึงต้องพิจารณาโดยใช้เกณฑ์ประเมินค่าหนังสือแต่ละประเภทแตกต่างกัน จึงจะได้หนังสือที่มีคุณค่ามากที่สุด และกล่าวถึงการประเมินค่าหนังสือโดยทั่วไป พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้คือ

1. เนื้อหาสาระ ได้แก่ เรื่องราวของหนังสือ โดยพิจารณาเกี่ยวกับประโยชน์คือคุณค่าทางการศึกษา ความถูกต้องของเนื้อหา การแสดงหลักฐาน ข้อเท็จจริงหรือผลการวิจัยอ้างอิง ความสมบูรณ์ของเนื้อหา ความยากง่ายสำหรับผู้อ่านการนำความรู้ไปใช้ หนังสือที่มีเนื้อหาวิชาการหรือเชิงวิชาการ ควรพิจารณาเรื่องนี้เป็นพิเศษ

2. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง โครงเรื่อง คือ การลำดับเรื่องราวเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหา ตัวละคร และเวลา ส่วนเนื้อเรื่อง หมายถึง รายละเอียดตามแนวของโครงเรื่องหนังสือที่ดี ควรวางโครงเรื่องแต่ละตอนให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ด้วยเหตุผลผลอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างประกอบกันดังต่อไปนี้

- 2.1 สิ่งที่ย้ายไปหาสิ่งที่ยากกว่า
- 2.2 ความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้หรือเข้าใจก่อนหลัง
- 2.3 จากส่วนย่อยไปสู่ส่วนรวมหรือส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย
- 2.4 จัดโครงสร้างตามลำดับเวลาของเหตุการณ์
- 2.5 ใช้สถานที่หรือสภาพทางภูมิศาสตร์
- 2.6 ลำดับชั้นจิตวิทยา คือ
 - 2.6.1 เรียกร้องความสนใจ
 - 2.6.2 ทำให้เกิดความต้องการ
 - 2.6.3 สนองความต้องการ
 - 2.6.4 ได้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง
 - 2.6.5 ให้นำไปปฏิบัติได้

3. เทคนิคการเขียนและสำนวนภาษา เป็นวิธีการหรือศิลปะของผู้เขียน ที่จะทำให้อ่านเรื่องราวน่าสนใจ ชวนติดตาม ใช้ภาษาถูกต้อง การสร้างและเรียบเรียงประโยคกระชับ ชัดเจนในคำที่มีความหมายตรงไปตรงมา เข้าใจง่าย โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็ก

4. ผู้เขียนหนังสือที่มีชื่อเสียง หรือมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องที่เขียนอย่างเพียงพอ น่าเชื่อถือ อาจพิจารณาความคิดเห็น หรือจุดประสงค์ของผู้เขียนในหน้าคำนำ ประกอบ

5. ส่วนประกอบของหนังสือ หนังสือที่ดีจะต้องมีส่วนประกอบต่าง ๆ ที่สมบูรณ์ ผู้อ่านสามารถใช้ส่วนประกอบนั้นนำไปสู่ความเข้าใจเรื่องราวและการศึกษาเพิ่มเติมได้มากยิ่งขึ้น ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่หนังสือจะต้องมี เช่น หน้าปกใน คำนำ สารบัญ วรรชนี บรรณานุกรม เป็นต้น

6. ส่วนประกอบของเนื้อหา เพื่อให้เห็นชัดเจนและความเข้าใจยิ่งขึ้น เนื้อหาบางอย่างจำเป็นต้องมีตาราง แผนภูมิ ภาพประกอบ และคำอธิบายที่ชัดเจน ภาพประกอบควรที่มีคุณภาพดีตรงตามข้อเท็จจริง

7. การจัดพิมพ์ เป็นสิ่งที่ช่วยให้หนังสือมีคุณค่า น่าอ่าน หนังสือบางเล่มแม้เนื้อหาเรื่องราวจะดี แต่การจัดพิมพ์ไม่ดีก็ทำให้คนสนใจอ่านน้อย สิ่งที่ต้องพิจารณาเกี่ยวกับการจัดพิมพ์ เช่น ลักษณะรูปเล่ม การออกแบบปก การจัดหน้า แบบและขนาดตัวอักษร การจัดและคุณภาพของภาพที่ใช้ประกอบ การใช้สี ความแข็งแรงทนทานสวยงามของกระดาษและเล่มหนังสือ

ถวัลย์ มาศจรัส (2546:404) กล่าวว่ากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้ของเอกชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่ใช้ในโรงเรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเกณฑ์พิจารณาคุณภาพต้นฉบับหนังสือ เพื่อให้ผู้ผลิตใช้เป็นแนวทางในกระบวนการประกันคุณภาพสื่อการเรียนรู้ของผู้ผลิตทั้งในการเรียบเรียง ตรวจสอบคุณภาพ และบรรณาธิการต้นฉบับ มี 4 ด้าน ดังนี้

1. เนื้อหา

1.1 สอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ ของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.2 ถูกต้องตามหลักวิชาการและเป็นปัจจุบัน

1.3 ยากง่ายเหมาะกับช่วงชั้น

1.4 มีความยาวและเนื้อหาพอเหมาะ

1.5 มีแหล่งอ้างอิง ค้นคว้าหรือบรรณานุกรม

1.6 ไม่ขัดต่อความมั่นคงและศีลธรรมอันดีงาม

2. ด้านการนำเสนอเนื้อหา

2.1 มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสมและน่าสนใจ

2.2 เสนอเนื้อหาที่ส่งเสริมการอ่าน เพิ่มพูนทักษะการคิด

3. ด้านการใช้ภาษา

- 3.1 สื่อความหมายชัดเจน อ่านเข้าใจง่าย
- 3.2 ถูกต้องตามหลักการใช้ภาษา
- 3.3 ใช้ภาษาเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
- 3.4 ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาชัดเจน

4. ด้านการใช้ภาพประกอบ

- 4.1 ถูกต้อง ชัดเจน และเป็นปัจจุบัน
- 4.2 เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา
- 4.3 มีรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ
- 4.4 ช่วยให้เข้าใจเนื้อหาชัดเจน

ส่วนราคาคัดคือ วัชรปริชาพงษ์ (2540:56-57) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินคุณค่าไว้ว่า ในการเลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุด บรรณารักษ์ นอกจากจะใช้หลักในการเลือกทรัพยากรทั่วไป ตลอดจนหลักในการเลือกทรัพยากรห้องสมุดประเภทต่าง ๆ แล้ว ก่อนที่จะตัดสินใจจัดหาทรัพยากรเหล่านั้นเข้าห้องสมุด ควรมีการประเมินคุณค่าก่อน เพื่อให้มั่นใจว่าทรัพยากรนั้น ๆ ได้ผ่านการคัดเลือก และประเมินคุณค่าอย่างรอบคอบแล้วเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าควรแก่การจัดหาเข้าห้องสมุดอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังได้แนะนำวิธีการอ่านหนังสือเพื่อประเมินคุณค่ามีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ตรวจสอบลักษณะรูปเล่ม กระดาษ การพิมพ์ ในเรื่องคุณภาพและความประณีต
2. อ่านคำนำเพื่อให้ทราบจุดประสงค์ของผู้แต่ง
3. อ่านสารบัญเพื่อให้ทราบแนวทางหรือหัวข้อที่ผู้แต่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป
4. หาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้แต่งจากหนังสืออ้างอิง หรือหนังสือทั่วไป เพื่อให้ทราบ

ความเหมาะสมในการแต่งหนังสือเล่มนั้น

5. หนังสือสารคดี ต้องตรวจหลักฐานประกอบการแต่งได้แก่ เชนงอรธและ

บรรณานุกรม

6. อ่านเนื้อเรื่องโดยละเอียด เพื่อให้ทราบขอบเขต วิธีเขียน สาร และประโยชน์ของหนังสือเล่มนั้น

7. ดูส่วนประกอบเนื้อเรื่อง เช่น ภาพ แผนที่ ตาราง และพิจารณาว่าเหมาะกับเนื้อเรื่องหรือไม่

อีกทั้งประกายแก้ว จันทรัตน์ (2550:44) ได้นำเสนอ หลักที่ควรพิจารณาในการเขียนหนังสือเสริมประสบการณ์ ดังนี้

1. ต้องเลือกรูปแบบหรือ โครงสร้างที่สามารถสื่อเนื้อหาสาระและความคิดให้แก่ผู้อ่าน

2. ต้องเรียบเรียงและเสนอเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการ

3. ต้องเชื่อมโยงความคิดหนึ่ง เข้ากับอีกความคิดหนึ่ง จากความคิดย่อยขยายไปสู่ความคิดหลักของเรื่องในลักษณะที่ทำให้ผู้อ่านบรรลุจุดมุ่งหมายของผู้เขียนได้

4. ความคิดหรือข้อความใด ๆ ที่สำคัญควรเสนอไว้เป็นประโยคแรก หรือประโยคสุดท้ายของย่อหน้าหรือเสนอเนื้อหาส่วนที่สำคัญนั้นในปริมาณมากกว่าส่วนอื่น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความหมาย หรือจับประเด็นความสำคัญของเรื่องได้ถูกต้อง

5. ก่อนลงมือเขียน ควรกำหนดในใจล่วงหน้าว่าผู้อ่านจัดอยู่ในกลุ่มใด มีความรู้และสติปัญญาเพียงใด แล้วค่อยกำหนดจุดประสงค์ของหนังสือ เนื้อหาสาระ รูปแบบการเขียน ตลอดจนเทคนิควิธีเขียนต่าง ๆ ของหนังสือแต่ละประเภท เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง

หลักประเมินคุณค่าหนังสืออ่านหนังสือเสริมประสบการณ์

นวลจันทร์ รัตนกร และสุภัทรา ฉัตรเงิน (2529 : 70-71) กล่าวว่าหนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมทักษะเฉพาะด้าน และหลักเกณฑ์การประเมินคุณค่าหนังสือ มีดังนี้

1. เนื้อหา

1.1 ถูกต้องตามหลักวิชา และมีสาระอ้างอิงหลักสูตร

1.2 มีประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

1.3 มีความยากง่ายเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน

2. ภาพประกอบ

2.1 ถูกต้องตรงตามเนื้อหา

2.2 มีคำอธิบายชัดเจน

2.3 เป็นภาพที่สื่อความหมาย

3. การนำเสนอเนื้อหา

3.1 มีการนำเสนอที่น่าสนใจชวนติดตาม

3.2 มีความต่อเนื่อง ไม่สับสน

4. การใช้ภาษา

4.1 ถูกต้องตรงความหมาย

4.2 ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับวัยของผู้อ่าน

5. ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติและศีลธรรมอันดี

5.1 ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

5.2 ไม่ขัดต่อขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีของไทย

รวมไปถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาคุณค่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม หรือหนังสืออ่านประกอบของ ธาดาศักดิ์ วชิรปริชาพงษ์ (2540,59-60) ได้กล่าวว่าการพิจารณาลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาของหนังสือ

1.1 หนังสือเล่มนี้ขยายประสบการณ์ของนักเรียนในทางเขาวนปัญญาและอารมณ์
เพียงใด

1.2 หนังสือเล่มนี้มีอะไรที่น่าสนใจในเชิงความนึกคิดของนักเรียนหรือไม่

1.3 ถ้าเป็นหนังสือให้ความรู้หรือข่าวสาร ความรู้หรือข่าวสารนั้นถูกต้องทันสมัย
เพียงใด

1.4 เป็นสิ่งที่แปลกใหม่ออกไปจากหนังสือเล่มอื่นที่นักเรียนมีอยู่แล้วหรือไม่

1.5 ถ้าเป็นหนังสือนวนิยาย จัดเป็นนวนิยายแสดงให้เห็นภาพสะท้อนของชีวิต
เพียงใด ตัวละครในเรื่องแสดงอาการหรือพูดจริง ๆ แสดงหรือพูดเพียงใดเรื่องทำนองนี้จะเกิดขึ้น
จริงในชีวิตคนเราหรือไม่

2. ความน่าอ่านของหนังสือ

2.1 เนื้อเรื่องที่นำมาเสนอเหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของผู้อ่านหรือไม่เพียงใด

2.2 เขียนชัดเจน อ่านเข้าใจง่ายเพียงใด

2.3 ลวดลายการเขียนดี หรือน่าเบื่อ และไม่น่าสนใจ

2.4 ถ้าเป็นหนังสือเกี่ยวกับความรู้ข่าวสาร สิ่งเหล่านี้บอกกันตรงไปตรงมาหรือ
เลื่อนหาย หรือซ่อนเร้นอยู่ในเรื่อง หรือในคำพูดเพียงใด

3. รูปร่างของหนังสือ

3.1 กระดาษ การพิมพ์ ตัวพิมพ์ น่าพอใจหรือไม่

3.2 ภาพประกอบมีคุณค่าเพียงใด มีศิลปะหรือไม่

3.3 การเย็บเล่มทนทานหรือไม่

3.4 ขนาดของเล่มใหญ่หรือเล็ก เหมาะกับผู้อื่นเพียงใด

3.5 โดยทั่วไปหนังสือมีรูปร่างที่ผู้อ่านน่าสนใจเพียงใด

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแบบสอบถาม

แบบสอบถาม เป็นข้อคำถามต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้ตอบเอง รูปแบบอาจเป็นข้อคำถามที่ให้เขียนตอบเอง หรือให้เลือกตอบในฉบับเดียวกัน

บุญชม ศรีสะอาด และคณะ (เอกสารการสอนการวัดและประเมินผลการศึกษา มปป. : 83-87) กล่าวว่าแบบสอบถามเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็นต่าง ๆ หรือวัดความจริงที่ไม่ทราบ อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคต ส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของคำถามเป็นชุด ๆ เพื่อวัดสิ่งที่ต้องการวัด โดยมีคำถามเป็นตัวกระตุ้นเร่งเร้าให้ผู้ทดลองตอบออกมา นับว่าเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้วัดทางด้านจิตพิสัย และนอกจากนี้ยังได้กล่าวถึง โครงสร้างของแบบสอบถาม การสร้างแบบสอบถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ลักษณะข้อคำถามที่ดี และข้อดีของแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

1. โครงสร้างของแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีหลายชนิด แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบสอบถามชนิดใดจะมีโครงสร้างหรือส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

1.1 จุดมุ่งหมายและความสำคัญที่ให้ตอบแบบสอบถาม หรือนำคำตอบที่ได้ไปใช้ประโยชน์ อธิบายลักษณะของแบบสอบถามและวิธีตอบ

1.2 สถานภาพทั่วไป ในส่วนนี้เป็นรายละเอียดของผู้ตอบ เช่น อายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา ฯลฯ

1.3 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมที่จะวัด จะถามเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการวัด

2. การสร้างแบบสอบถาม มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของแบบสอบถาม

2.2 กำหนดประเด็นหลัก และพฤติกรรมหลักที่จะวัดให้ครบถ้วนครอบคลุมว่าจะมีประเด็นอะไรบ้าง

2.3 กำหนดชนิด หรือรูปแบบของแบบสอบถาม

2.4 กำหนดจำนวนข้อคำถาม

2.5 สร้างข้อคำถามตามจุดมุ่งหมาย ชนิดหรือรูปแบบ

2.6 ตรวจสอบเพื่อการแก้ไขปรับปรุง

2.7 นำแบบสอบถามไปทดลอง

2.8 วิเคราะห์แบบสอบถาม

2.9 จัดพิมพ์แบบสอบถาม

3. รูปแบบของแบบสอบถาม แบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้

3.1 แบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended form) แบบสอบถามแบบนี้ไม่ได้กำหนดคำตอบไว้ ผู้ตอบสามารถเขียนตอบหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระด้วยคำพูดของตนเอง

3.2 แบบสอบถามปลายปิด (Close-ended form) แบบสอบถามแบบนี้จะประกอบด้วยข้อคำถามและตัวเลือก (คำตอบ) ซึ่งตัวเลือกนี้สร้างขึ้นโดยคาดว่าผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้ตามความต้องการ และมีอย่างเพียงพอเหมาะสม

4. ลักษณะของข้อคำถามที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

4.1 ไม่ควรสั้นหรือยาวเกินไป ควรใช้ข้อความที่เหมาะสม กะทัดรัด และตรงจุด

4.2 ข้อความหรือภาษาที่ใช้ต้องแจ่มชัด เข้าใจง่าย

4.3 ไม่ใช้คำถามนำหรือเสนอแนะคำตอบ

4.4 ไม่ถามในเรื่องที่รู้แล้ว หรือถามในสิ่งที่วัดได้ด้วยวิธีอื่น เช่น จากการสังเกตจากเอกสารรายงาน เป็นต้น

4.5 ไม่ถามในเรื่องที่เป็นความลับ หรือค่อนข้างเป็นเรื่องส่วนตัวมากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้ตอบตอบไม่ตรงความจริง

4.6 ข้อคำถามต้องเหมาะสมกับผู้ตอบ คือ ต้องคำนึงถึงระดับการศึกษา ความสามารถ สติปัญญา อายุ ความสนใจ ฯลฯ

4.7 ข้อคำถามข้อหนึ่ง ๆ ควรถามเพียงปัญหาเดียว เพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและตรงจุด

4.8 คำตอบหรือตัวเลือกในข้อคำถามแบบปลายเปิดควรมีมากพอ หรือเหมาะสมกับข้อคำถามนั้น

4.9 คำตอบที่ได้จากแบบสอบถาม ควรจะสามารถแปลงออกมาในรูปของปริมาณ และใช้สถิติอธิบายข้อเท็จจริง

5. ข้อดีของแบบสอบถาม ควรมีลักษณะดังนี้

5.1 สร้างได้ง่ายใช้สะดวก

5.2 ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

5.3 คำตอบสามารถนำมาวิเคราะห์และสรุปผลได้ง่าย

5.4 สามารถเก็บข้อมูลที่อยู่ห่างไกล กระจุกกระจายได้โดยอาศัยระบบการสื่อสารทางไปรษณีย์

5.5 สามารถเก็บข้อมูลได้เป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ บุญธรรม กิจปริคาบวิสุทธิ (2534:110-111) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของแบบสอบถามไว้หลายประการ สรุปได้ดังนี้

1. ขาดการติดต่อกับตัวอย่างหรือประชากรโดยตรง จึงไม่แน่ใจว่าจะได้ข้อมูลที่มาจากใจจริงของผู้ตอบหรือไม่
2. มีลักษณะยืดหยุ่นน้อย ผู้ตอบ ไม่เข้าใจคำถามหรือเข้าใจ ไปอีกด้านหนึ่ง อาจจะไม่ตอบเลย หรือไม่ก็ตอบมาไม่ตรงตามความจริง หรือความต้องการของผู้วิจัย
3. มักได้แบบสอบถามกลับคืนมาเป็นจำนวนน้อย ทำให้ได้ข้อสรุปที่ไม่มั่นคงเท่าที่ควร
4. ไม่สามารถใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือไม่ได้
5. โดยปกติแบบสอบถามจะสั้นกระชับรัด คั้นนั้น จึงมีข้อคำถามได้จำนวนจำกัด
6. ไม่สามารถกลับไปสอบถามหาคำตอบที่แท้จริงได้อีก
7. ผู้ตอบบางที่ไม่เห็นความสำคัญ อาจละเลยไม่ตอบ หรือขาดการพิจารณาในหารตอบให้รอบคอบ ทำให้ขาดความเชื่อถือได้
8. ความต้องการหรือความรู้สึกลำเอียงของผู้สร้างแบบสอบถามอาจจะมีผลต่อการสร้างข้อคำถาม ทั้งนี้เพราะผู้สร้างมีจิตแน่วแน่ที่ต้องการคำตอบที่พิสูจน์ว่า สมมติฐานที่สร้างขึ้นนั้นเป็นจริง
9. แบบสอบถามที่ส่งทาง ไปรษณีย์นั้น ตัวอย่างอาจได้ตอบเอง แต่ให้ผู้อื่นตอบแทนก็ได้ ซึ่งจะทำให้ผลที่ได้ผิดพลาดไป

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการสอนภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ

การได้มาซึ่งภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ

อรุณี วิริยะจิตรา (2532:4) กล่าวว่า ภาษาที่สอง หมายถึงภาษาอื่นที่ผู้เรียนเรียนเพื่อใช้รองจากภาษาแรก ภาษาที่สองนี้อาจเป็นภาษาราชการหรือภาษาที่ใช้ในการสื่อสารในการเรียนการสอนในโรงเรียน ในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคม เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ มาเลเซียซึ่งใช้ในภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการหรือในประเทศที่มีภาษาถิ่นใช้มากมายจนจำเป็นต้องกำหนดภาษากลางขึ้นมาเพื่อใช้สื่อสารกันระหว่างกลุ่มชนในประเทศนั้น เช่น อินเดียกำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง นอกจากนี้เด็กที่เติบโตในประเทศหนึ่งจนเรียนรู้ภาษาแรกได้แล้ว ย้ายไปพำนักเป็นการถาวรในอีกประเทศหนึ่งที่จะต้องเรียนภาษาประเทศใหม่เป็นภาษาที่สอง เป็นต้น

Krashen และ Terrel (1983) ได้เสนอสมมุติฐาน 5 ข้อ เกี่ยวกับการเรียนภาษาที่สอง ซึ่งได้พื้นฐานข้อมูลมาจากการงานวิจัยต่าง ๆ ที่มีขึ้นในระยะสิบปีที่ผ่านมา ได้ข้อสรุปดังนี้

The acquisition learning hypothesis สมมุติฐานนี้อ้างว่าผู้ใหญ่สามารถเรียนภาษาที่สองได้สองแบบ คือ เรียนภาษาแบบธรรมชาติ (Acquisition) และเรียนแบบไม่เป็นธรรมชาติ (Learning) การเรียนภาษาแบบธรรมชาติเรียนจากการใช้ภาษาในการสื่อสารจริง ๆ การเรียนแบบนี้ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ในตัวภาษา (Linguistic knowledge) ขึ้นตามธรรมชาติ เป็นการเรียนที่ใกล้เคียงกับการเรียนภาษาแรก

The natural order hypothesis สมมุติฐานนี้กล่าวว่าการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษาจะเป็นไปตามลำดับก่อนหลังตามธรรมชาติ นั่นคือผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้โครงสร้างภาษาบางอย่างได้ก่อน โครงสร้างอื่น ๆ และตามลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้กฎเกณฑ์นี้เกิดขึ้นคล้ายคลึงกับผู้เรียนทุกคน

The monitor hypothesis สมมุติฐานนี้กล่าวว่าการเรียนรู้กฎเกณฑ์ทางภาษาช่วยให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาได้น้อยมาก ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของภาษามีส่วนเพียงช่วยตรวจแก้ภาษาเท่านั้น

The input hypothesis สมมุติฐานนี้กล่าววามมนุษย์เรียนรู้ภาษาเพิ่มเติมตลอดเวลาจากภาษาที่ตนได้รับฟังหรืออ่านได้เข้าใจ เช่น การเรียนภาษาแรกจากการฟังสิ่งที่ผู้ใหญ่พูดกับตน เพราะภาษาที่ผู้ใหญ่พูดกับเด็กนั้นมีทั้งศัพท์และกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ของภาษาอยู่เสมอ

The affective-filter hypothesis สมมุติฐานนี้กล่าวว่าทัศนคติเป็นตัวแปรที่มีผลกระทบต่อความสำเร็จในการเรียนภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนแบบธรรมชาติ เช่น ผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนแรงจูงใจในการเรียนเพื่อคบหาสมาคมกับชนต่างชาติหรือผู้เรียนที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองจะเรียนภาษาได้ดี

ระเบียบวิธีสอนภาษาที่สอง

พรชูลี อาชวอรุง (2541) กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงด้านทฤษฎีการสอนภาษาที่สองว่ามี 5 ระยะ คือ

ยุคแรก ยุคจิตเมตริก (Psychometric phase) ในทศวรรษที่ 1920 ยุคนี้มี ความสนใจเกี่ยวกับจิตเมตริกและปัญหา เกี่ยวกับคุณสมบัติเชิงสติปัญญาของผู้อพยพเข้ามาสู่ ประเทศต่าง ๆ จากการศึกษาวิจัยก่อนให้เกิดคำถามถึงความสามารถของคนในการเรียนภาษาว่า มี พื้นฐานมาจากชีววิทยาหรือไม่ และผลของการเรียนการสอนภาษาพร้อม ๆ กันจะมีผลส่งเสริมหรือ อุปสรรคต่อความสามารถในการเรียนรู้ด้านอ่าน ๆ หรือไม่

ยุคที่สอง ยุคภาษาต่างประเทศ (Foreign language phase) ยุคนี้ภาษาศาสตร์เป็น แกนหลักเชิงเทคนิคเพื่อพัฒนาการสอนภาษาต่างประเทศโดยเสนอการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (Contrastive analysis) เน้นการเปรียบเทียบโครงสร้างทางไวยากรณ์ระหว่างภาษาแม่และภาษา

ต่างประเทศ อันจะนำไปสู่เป้าหมายในการเรียนการสอนพบว่า มีปัญหาต่อผู้เรียน การเคลื่อนไหวนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาสู่แบบการเรียนการสอนภาษาโดยการฟัง เพื่อประสิทธิภาพในการสอนภาษาต่างประเทศเน้นการฝึกทบทวนกระสวนไวยากรณ์ที่เป็นปัญหาเดิมและเสริม โดยการใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษา

ยุคที่สาม ยุคการได้มาซึ่งภาษา (Language acquisition phase) เริ่มในทศวรรษที่ 1960 ผู้นำทางด้านทฤษฎีนี้คือ Chomsky (1957) พยายามศึกษาวิจัยเพื่อทราบถึงแหล่งที่มาของความผิดพลาดที่ปรากฏในตัวผู้เรียนภาษาที่สองและพบว่าความผิดพลาดของเด็ก ๆ เหล่านี้เกิดจากความพยายามที่จะเข้าใจภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศที่กำลังสอนอยู่มากกว่าจะเป็นปัญหาจากการนำภาษาใหม่ไปเปรียบเทียบกับ โครงสร้างภาษาเก่า ศักยภาพในการเรียนภาษานั้นคือ กลยุทธ์ของการเรียนรู้โดยทั่วไป และขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและความพร้อมในการเรียนของเด็กด้วย

ยุคที่สี่ ยุคการฝังตัวในภาษาใหม่ของแคนาดา (Canadian immersion phase) ในทศวรรษที่ 1960 เช่นกันเกิดจากนวัตกรรมการฝังตัวของภาษาฝรั่งเศสในประเทศแคนาดา ภาษาฝรั่งเศสนั้นมีโปรแกรมที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้พูดภาษาอังกฤษในรัฐมอลทรีอัลที่มีการใช้สองภาษา ผู้ปกครองต้องการให้ลูกหลานมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสได้เท่าเทียมกันเพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์สูงสุดของการอาศัยอยู่ในรัฐซึ่งมีการใช้สองภาษาเคียงคู่กัน

โปรแกรมนี้ให้ผู้รู้ใช้ภาษาแม่เป็นภาษาอังกฤษเรียนภาษาฝรั่งเศสในโรงเรียนตั้งแต่วันแรกที่เข้าโรงเรียน ในขณะที่ผู้รู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาแม่ก็ได้เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่วันแรกที่เข้าโรงเรียนเช่นกัน แม้ว่าเด็กจะได้รับการสอนภาษาที่สองในวัยต้น ข้อค้นพบสรุปได้ว่าเด็ก ๆ จำเป็นต้องมีครูและอุปกรณ์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อที่เด็กจะได้เรียนรู้อย่างถูกต้อง

ยุคที่สุดท้าย ในทศวรรษที่ 1980 เกิดความสนใจในการเรียนภาษาพูดสองภาษาหรือภาษาคู่ (Bilingualism) ยุคนี้เกิดขึ้นตามความจำเป็นเพื่อการศึกษาอันมาจากประชากรลี้ภัยเข้ามาสู่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอุตสาหกรรมอื่น ๆ การศึกษาเพื่อวางนโยบายอย่างรัดกุมเกิดขึ้น อันเป็นผลจากการอพยพลี้ภัยครั้งใหญ่ทำให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยและหาข้อสรุปเกี่ยวกับผู้เรียนจะสามารถใช้หลาย ๆ ชาติ รวมทั้งการประเมินผล ยุคนี้การเรียนการสอนเน้นว่าผู้เรียนจะสามารถใช้ภาษาอังกฤษแทนภาษาแม่ได้อย่างรวดเร็วเพียงพอที่จะเรียนรู้ร่วมกันกับเด็กที่เกิดในประเทศนั้น ๆ ได้รวดเร็วเพียงใด ผลงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการสอนภาษาใหม่เพื่อทดแทนภาษาแม่

แนวการสอนภาษาที่สอง

ศรีวิไล พลมณี (2545:91-95) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการเป็นครูสอนภาษาไทยแก่ผู้เรียนชาวต่างประเทศไว้ในหนังสือพื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะการสอนต่างประเทศไว้ว่า นอกจากพื้นฐานด้านความรู้อย่างลึกซึ้งในภาษาไทยแล้วครูผู้สอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างประเทศควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. ความเข้าใจผู้เรียน

ผู้สอนจำนวนมาคนึกไม่ออกว่าการเรียนการสอนภาษาไทยแบบที่เป็นภาษาต่างประเทศนั้นเป็นอย่างไร เพราะไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน เคยแต่เรียนภาษาไทยเป็นภาษาแม่ ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศแม้โดยธรรมชาติไม่เคยมีประสบการณ์ไม่เคยรู้ว่าถ้าพูดภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นอยู่แล้วต้องมาพูดภาษาไทยมันจะมีปัญหาความยากง่ายตรงไหนบ้าง การปรับตัวปรับสมองต้องทำอะไร ครูจึงต้องยอมรับและนำเอาหลักคำสอนที่ว่า “เอาใจเขา มาใส่ใจเรา” จะดีที่สุด และจะนำไปสู่การคิดหาหนทางช่วยผู้เรียนไม่ให้เป็นทุกข์มาก ยากมาก โดยหาวิธีที่ง่าย ได้ผล สนุก ที่เรียกว่าวิธีที่เป็นมิตรกับผู้เรียน (Friendly method)

2. ความใจกว้างยอมรับวิธีเรียนและความสนใจของผู้เรียน

นอกจากพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนแล้ว ผู้สอนที่ใจกว้างควรยอมรับวิธีเรียนของผู้เรียนซึ่งบางคนมีลักษณะพิเศษ บางคนมีลักษณะบางอย่างแตกต่างจากคนอื่นในการใช้เวลาและความวิริยะอุตสาหภาพ บางคนมีทักษะการเรียนรู้ที่เป็นอุปนิสัยส่วนตัว บางคนชอบเรียนแบบเรียบง่าย สนุก ๆ บางคนชอบความจริงจัง ชอบบทเรียนที่ทำท่าย เมื่อเข้าใจความรู้สึกของผู้เรียนแล้วอีกประการหนึ่งคือการยอมรับวิธีเรียนของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนบางคนนำคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กมาด้วยทุกครั้ง วันไหนคอมพิวเตอร์เขาเสียเขาก็จะต้องลาเรียนไปด้วย ผู้สอนต้องเปิดใจให้กว้างและมองให้เห็นว่าการใช้คอมพิวเตอร์มีประโยชน์ อีกทั้งควรพยายามแนะนำให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์นั้นด้วย

3. ความสนใจของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องคำนึงอย่างมาก

ความสนใจของผู้เรียนเป็นอีกหนึ่งประการที่สำคัญ ในการสอนกลุ่มเล็กผู้สอนสามารถรู้ได้ว่าเรื่องใดน่าสนใจและควรนำมาเป็นสื่อการเรียนการสอน แล้วจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน และเขียนเรื่องนั้นในมุมมองของแต่ละคน และเมื่อมุมมองต่างมาประกอบเข้าด้วยกัน ความคิดต่อเรื่องนั้นจะสมบูรณ์และน่าสนใจยิ่งขึ้น

ความสนใจของผู้เรียนที่ชัดเจนจะกลายเป็นเป้าหมายการเรียนและเป็นเป้าหมายของชีวิต ซึ่งผู้เรียนมีความแตกต่างกัน จำเป็นต้องตอบสนองและมีที่ทางสำหรับแต่ละคน แต่ละคู่แล้วแต่ผู้สอนจะจัดการ

สรุปได้ว่าครูผู้สอนภาษาไทยให้ผู้เรียนชาวต่างประเทศนั้นนอกจากจะมีความรู้พื้นฐานทางภาษาไทยที่ลึกซึ้งพร้อมที่จะนำมาใช้ตลอดเวลาแล้วนั้น สิ่งที่ครูผู้สอนพึงมีคือ ความเข้าใจผู้เรียน ใจกว้างยอมรับวิถีเรียนและความสนใจของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ท้ายที่สุดครูผู้สอนต้องมองเห็นความสนใจของผู้เรียน และพร้อมที่จะตอบสนองได้อย่างทันท่วงที

การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง(Constructivism) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ รวมทั้งโครงสร้างทางปัญญาและความเชื่อที่ใช้ในการแปลความหมายเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูล นอกจากกระบวนการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในสมองแล้ว ยังเป็นกระบวนการทางสังคมด้วย ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่างๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง ในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรมให้เกิดขึ้น ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่โดยผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ บทบาทของครูจะเป็นผู้ให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้

Watts (1995 : 52) กล่าวถึงทฤษฎีการสอนตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองควรมีลักษณะ ดังนี้

1. การสร้างทางความคิด (Cognitive construction) หัวใจของการสอนตามแนวการสร้างความรู้คือ มองว่าความรู้ความเข้าใจเป็นผลของการสร้างทางความคิดอย่าง Proactive การสร้างแนวความคิดเกิดจาก การปะทะสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมที่มีอยู่และความรู้ใหม่
2. กระบวนการสร้างความรู้(Constructive processes) กระบวนการเหล่านี้ได้แก่ การสร้างหรือไม่สร้างความรู้ใหม่โดยในการสร้างความรู้ใหม่นั้นความรู้ความเข้าใจจะต้องมีการสร้างและระบบการจัดรวบรวม ซึ่ง Gilbert & Swift (อ้างใน Watts. 1995 : 52) ได้อธิบายในรูปของโครงสร้างหลักซึ่งสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างเล็กน้อย และเป็นไปตามกฎเกณฑ์น้อยกว่า โดยที่กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่จะมีโครงสร้างที่ชัดเจนและไม่ลึกซึ้ง และมีการเน้นที่กระบวนการไม่ว่าจะมีโครงสร้างที่ลึกซึ้งหรือไม่ลึกซึ้งซึ่งนักเรียนจะมีการปรับใช้บ่อยเป็นบ่อยไปในชีวิตประจำวัน
3. มีการโต้แย้ง (Oppositionality) ในขณะที่สร้างและพิจารณาเลือกความหมายต่าง ๆ นั้น จะต้องพิจารณาเปรียบเทียบกับความหมายอื่นๆ ด้วย ทฤษฎีการสร้างความรู้ควร

เสนอแนะเรื่องความหลากหลายและความสัมพันธ์ระหว่างความคิดมากกว่าการพัฒนา ความคิดอย่างง่าย ๆ การพัฒนาแนวคิดมีคุณค่ามากกว่าการสร้างแนวคิด

4. ความจริงแท้ขั้นวิเคราะห์ (Critical realism) แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างความรู้ นั้น มองว่าความรู้เป็นสิ่งที่ไม่ถาวร ความรู้ในโลกถูกสร้างขึ้นมาจากพื้นฐานภายใต้อิทธิพลของปรากฏการณ์ธรรมชาติ บริบทที่เป็นบุคคล ภาษา การจูงใจ และอื่นๆ และได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเกณฑ์ต่างๆ เช่น ความมีประโยชน์ ความมีเหตุผลและการบังเกิดผลดี การตัดสินใจด้วยตนเอง (Self - determination) หมายถึง การที่นักเรียนสามารถสร้างความคิดของตนซึ่งมี 2 รูปแบบ คือ แบบที่มองจากมุมมองว่าการสร้างความคิดของตนเอง เป็นการสะท้อนความคิดของนักเรียน (reflection) แบบที่มองจากนักเรียน มองว่าการสร้างความคิดของตนเองเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ (Learning about learning) มีการทำงานร่วมกัน (Collegiality)

ทิสนา แคมมณี (2553:94-96) อธิบายถึงการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองในการเรียนการสอน ไว้สรุปได้ดังนี้

1. ผลของการเรียนจะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (Process of knowledge construction) และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น (Reflexive awareness of that process) เป้าหมายของการเรียนรู้จะต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic tasks) ครูจะต้องเป็นตัวอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. เป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนแปลงจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย

3. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active) ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง

4. ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (Sociomoral) ให้เกิดขึ้นกล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้บรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้

5. ในการสอนแบบสร้างความรู้ ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิม คือเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้ เปลี่ยนไปเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวกช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ คือการเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนจาก Instruction ไปเป็น Construction บทบาทของครูคือช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่ผู้เรียน จัดกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียน และดูแลให้ความช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนพบปัญหา

กล่าวโดยสรุปว่าการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้นครูคือบุคคลสำคัญที่จะสร้างความมั่นใจและสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด หรือต่อยอดความรู้จากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเป้าหมายของการเรียนรู้จะต้องมาจากการปฏิบัติงานจริงและประเมินผลตามสภาพจริง

การเรียนรู้ของผู้ใหญ่

นอกจากการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนชาวต่างประเทศยังต้องมีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ ซึ่ง Knowles (อ้างใน พติน แดงจวง, 2537:100-102) เสนอหลักความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ 4 ประการ ประกอบไปด้วย

1. มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง (Self concept) คือ ภาพการมองตัวเองของผู้ใหญ่ที่ยึดติดกับการเป็นตัวของตัวเอง (Self-directing) เช่น ตนเองสามารถตัดสินใจ สามารถลิขิตชีวิตตัวเองได้ ควบคุมตนเองได้เมื่ออยู่ในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตามจะสามารถแก้ไขสถานการณ์เองได้ ดังนั้น การสอนหรือการอบรมผู้ใหญ่ต้องใช้วิธีที่เหมาะสมกับอายุประสบการณ์ การมอบหมายงานให้ทำตามความรับผิดชอบ การให้โอกาสผู้ใหญ่ตัดสินใจและแก้ปัญหาโดยใช้ความสามารถตามวัยวุฒิ และสติปัญญาโดยอิสระ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (Deep ego-involvement) นับว่าเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด ในทางตรงกันข้ามผู้ใหญ่ส่วนมากจะเกิดความรู้ของใจ ถ้าตนเองเป็นผู้ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นเสมออาจแสดงพฤติกรรมถดถอย คือนั่งเงียบพร้อมกับพูดว่า ครูก็สอนผมซิ ผมมีหน้าที่เรียนอย่างเดียว

2. ประสบการณ์ (Experiences) คือ การเพิ่มประสบการณ์ของแต่ละคนให้มากขึ้นในด้านแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ คือ การให้ผู้ใหญ่ช่วยเหลือตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้ใหญ่เป็นฐาน ให้รู้จักวิเคราะห์ประสบการณ์เดิมของตนเอง ให้มีการอภิปราย มีการร่วมมือกันทำงาน ร่วมแสดงบทบาทสมมุติ และเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำ ไม่ใช่วิธีการบรรยายหรือเอาภาพยนตร์มาให้ดูแล้วเลิกกันไป

3. ความพร้อมในการเรียนรู้ (Readiness to learn) คือ การมีวุฒิภาวะของผู้เรียนแต่ละคน ความพร้อมในการเรียนรู้ของแต่ละคนจะมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนของการเจริญเติบโตของร่างกายและประสบการณ์ทางวิชาการ ตลอดจนความต้องการหรือแรงกดดันของสังคมเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของแต่ละบุคคลในแต่ละชุมชน

4. หลักเบื้องต้นของการเรียนรู้ (Orientation to learning) วัตถุประสงค์ของเด็กและผู้ใหญ่ที่เกี่ยวกับการเข้ามาเรียน มาอบรมมีความแตกต่างกันมาก ผู้ใหญ่เข้ามาเรียนเพราะต้องการประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำไปแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน เป็นการเรียนรู้แบบยึดปัญหา

ปัจจุบันเป็นศูนย์กลาง (Problem-centered) เช่น เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการขายพืชผลไม่ได้ราคาตามที่คิดไว้ ก็จะแสวงหาวิธีต่าง ๆ เพื่อให้สามารถขายพืชผลได้ตามราคาที่ต้องการ

ส่วน Shrivastava (1989:13) มองการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ว่า

1. การเรียนรู้สัมพันธ์กับชีวิต มนุษย์จะพบความหมายของตนเองและความสัมพันธ์ของความคิด การศึกษาผู้ใหญ่จะต้องช่วยเชื่อมประสบการณ์ของบุคคลต่อสถานการณ์ที่เป็นเป้าหมาย เพื่อให้มนุษย์รู้ความเป็นจริงด้วยตนเอง และหาสาเหตุจากจุดมุ่งไปสู่การวางแผนปฏิบัติ เพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ของตนเอง และสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับตนเอง

2. การศึกษาจะยึดเหนี่ยวไม่ได้ ผู้ใหญ่สามารถระบุความต้องการที่จะเรียนรู้ และทำได้ด้วยตนเองได้ เนื้อหาที่จะเรียนรู้จึงต้องมาจากความต้องการของผู้เรียนและชุมชน และวิธีการเรียนรู้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียนและผู้ดำเนินกิจกรรม โดยยึดหลักการที่ว่า “การเรียนรู้ไม่สามารถยึดเหนี่ยวให้แก่ใครได้ แต่ผู้เรียนสามารถถูกส่งเสริมให้เรียนรู้ได้”

3. ผู้เรียนควรมีส่วนร่วม การเรียนรู้ควรเป็นกระบวนการที่ดำเนินอย่างมีชีวิตชีวา ถูกจัดในบรรยากาศของการเปิดเผยและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนไม่ใช่แค่เข้าไปมีส่วนร่วมแต่ต้องทุกกระบวนการตั้งแต่การวางแผน กำหนดการ การเลือกวิธีการประเมินตนเอง

4. ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อ ไม่อยู่ภายใต้แรงกดดัน การมีส่วนร่วมจะยากเมื่อมีข้อจำกัดด้านการเงิน ทางกาย หรือทางสังคม การเมือง การฝึกอบรมต้องยอมรับอุปสรรคเหล่านี้และพยายามจัดอุปสรรคในทางที่เหมาะสมต่อสถานการณ์

5. ความสำเร็จจะเป็นแรงเสริมการเรียนรู้ เมื่อคนเราสำเร็จในกิจกรรมหนึ่ง เกิดความพอใจก็จะมีความมั่นใจและแรงจูงใจ จะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ในบางครั้งการได้มีโอกาส ทบทวนความสำเร็จของผู้เรียนในอดีตก็ช่วยให้มีการเสริมแรงที่ง่ายที่สุด เพราะผู้ใหญ่แต่ละคนจะมีประสบการณ์มากและชอบคิดย้อนถึงอดีต

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ

ไพริน วงศ์ชายะ (2538) วิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการใช้ชุดการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษา สำหรับนักเรียนชั้นเด็กเล็กที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง วัตถุประสงค์คือเพื่อใช้ชุดการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษาสำหรับนักเรียนชั้นเด็กเล็กที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง เพื่อศึกษาผลกระทบของการใช้ชุดการสอนเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษา และเพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนในการเรียนด้วยชุดการสอนที่สร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นเด็กเล็กที่พูดภาษาไทยเป็นภาษาที่สองที่เรียน โดยใช้ชุดการสอนที่สร้างขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมทางภาษา

มีคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบความพร้อมทางภาษาสูงกว่ากลุ่มที่เรียน โดยแผนการจัด
 ประสบการณ์ปกติ โดยมีขนาดของผลกระทบเท่ากับ 1.85 ซิกม่า หรือในระดับเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 97
 นิรนาท กล้าคลัง (2541) ได้วิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอน
 ภาษาไทยของโรงเรียนนานาชาติ ในจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหา
 การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการใช้
 การปฏิบัติ หรือปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรและหนังสือประกอบ การเตรียมการสอนและ
 วิธีสอน การใช้สื่อการสอน การวัดและการประเมินผล กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่
 ผู้บริหารทางด้านวิชาการ และครูผู้สอนวิชาภาษาไทยของโรงเรียนนานาชาติในจังหวัดเชียงใหม่
 จำนวนทั้งสิ้น 12 คน จาก 5 โรงเรียน ผลการศึกษาพบว่า ระดับการใช้การปฏิบัติ หรือปัญหา
 ที่ประสบกับการใช้หลักสูตรหรือหนังสือประกอบกล่าวคือ หลักสูตรภาษาไทยไม่ชัดเจน
 เพราะฉะนั้นการจัดการเรียนการสอนจะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น
 ความสามารถและพื้นฐานของผู้เรียนที่แตกต่างกัน ว่าต้องการเน้นการเรียนภาษาไทยของนักเรียน
 และผู้ปกครอง จำนวนของครูผู้สอนที่มีค้อย่างน้อย จากปัญหาดังกล่าว ครูต้องคัดเลือกเนื้อหาและ
 กิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน ซึ่งในส่วนของเนื้อหาจะเน้นการสอนเกี่ยวกับ
 วัฒนธรรมไทย ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีปฏิบัติในสังคมไทย ซึ่งพอจะสรุปเนื้อหาของ
 หลักสูตรได้ว่า การจัดหลักสูตรจะมีเป้าหมายที่สำคัญคือ ให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยในการ
 สื่อสารในชีวิตประจำวัน ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัย โดยจะเน้นทักษะทางภาษาทั้ง 4 ทักษะ
 คือ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน

สมปอง ศรีวิชัย (2545) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้น สำหรับ
 นักศึกษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยพายัพ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้น
 สำหรับนักศึกษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยพายัพ และ เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้ภาษาของ
 นักศึกษาต่างประเทศหลังจากการเรียนหลักสูตรภาษาไทยเบื้องต้น ผลการวิจัยพบว่าได้แผน
 ประสบการณ์สามารถพัฒนาการใช้ภาษาไทยของนักศึกษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยพายัพ อยู่ใน
 เกณฑ์ปานกลาง ในด้านการสนทนาอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง การอธิบายรูปอยู่ในเกณฑ์ดี และ
 การแสดงความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

กุลกันยา สิมารักษ์ (2545) ได้วิจัยเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม
 เพื่อส่งเสริมความสามารถทางการฟัง-พูดภาษาอังกฤษและความเข้าใจในทางวัฒนธรรมทางภาษา
 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถการฟัง-พูด
 ภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังที่ได้รับการสอน โดยกิจกรรมที่เน้น
 วัฒนธรรมทางสังคม ผลการทดลองพบว่าการสอน โดยกิจกรรมที่เน้นวัฒนธรรมทางสังคม ทำให้

นักเรียนมีความสามารถทางการฟัง-พูดภาษาอังกฤษสูงขึ้น และนักเรียนมีความเข้าใจวัฒนธรรมทางภาษาอังกฤษ

เพลินจิตร ภูดี (2546) ศึกษาภาษาไทยตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคมเพื่อการสอนภาษาและวัฒนธรรมไทยสำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า การสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมในสังคมภายใต้วัฒนธรรม ค่านิยมของสังคมไทยนั้น การสอนควรเน้นกิจกรรมการสื่อสาร ซึ่งจะเน้นการใช้ภาษาของผู้เรียนเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาติดต่อสื่อสารในสังคมได้ โดยอาศัยหลักการทางภาษาศาสตร์ หลักทฤษฎีและปรัชญาประกอบด้วย จิตวิทยารูทิดหลักการได้มาซึ่งภาษาที่สอง และหลักการทางวัฒนธรรม

วรพงศ์ ไชยฤกษ์ (2549) ทำการวิจัยลักษณะและกลวิธีการเรียนรู้ของชาวต่างประเทศที่เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ประชากรที่ใช้ศึกษาแบ่งเป็นผู้เรียนภาษาไทยชาวตะวันออกและชาวตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่เป็นชาวตะวันออกมีลักษณะและการเรียนรู้แบบเก็บตัว ชอบทำงานลำพังมากที่สุด ส่วนผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่เป็นชาวตะวันตก มีลักษณะการเรียนรู้แบบเปิดเผยตัว และชอบสังคมมากที่สุด นอกจากนี้กลวิธีการเรียนรู้ภาษาของชาวตะวันตกและชาวตะวันออกส่วนใหญ่ นำกลวิธีทางสังคมและกลวิธีที่ใช้แรงเสริมและการทดแทนมาบ่อยมาก

อติทยา จตุทอง (2549) วิจัยเรื่องการรับรู้วัฒนธรรมไทยของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้วัฒนธรรมไทยของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ปัจจัยประกอบที่มีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมไทย และข้อบกพร่อง อุปสรรคหรือปัญหาต่าง ๆ ในการรับรู้วัฒนธรรมไทยของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีการรับรู้วัฒนธรรมอยู่ในระดับดี ปัจจัยภายนอกต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมไทยของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ได้แก่ การมีเพื่อนเป็นคนไทย เวลาในการเรียนภาษาไทย แรงจูงใจในการเรียนภาษาไทย ประสบการณ์จริงเกี่ยวกับวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมไทย และการพบเห็นวัฒนธรรมไทยที่ประเทศของตนเองมาก่อน อีกประเด็นหนึ่งคือผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีข้อบกพร่องในทักษะการเรียนด้านการเขียนและการพูดให้ถูกเสียงวรรณยุกต์มากที่สุด ส่วนปัญหาในการรับรู้วัฒนธรรมไทยคือเรื่องความเข้าใจผิดในวัฒนธรรมบางเรื่องซึ่งเกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม

บุญรอด โชติวชิรา (2553) วิจัยเรื่องพหุวัฒนธรรมในด้านภาษาและวัฒนธรรม : ข้อมูลพื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและองค์ความรู้ทางวิถีความคิดและวัฒนธรรมไทยกับภาษาเกาหลี กรณีศึกษามหาวิทยาลัยปูซาน ภาษาและกิจการต่างประเทศ

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานด้านการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ กรณีศึกษาสาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยปทุมธานี ภาษาและกิจการต่างประเทศ และเพื่อศึกษาองค์ความรู้ทางวิถีความคิดและวัฒนธรรมไทยกับเกาหลี กรณีศึกษา ระหว่างนักศึกษาเกาหลี สาขาวิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยปทุมธานี ภาษาและกิจการต่างประเทศกับนักศึกษาไทยแลกเปลี่ยนที่เรียนวิชาเอกเกาหลี ผลการวิจัยพบว่า ได้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ทั้งข้อมูลในด้านประวัติความเป็นมา บุคลากร นักศึกษา หลักสูตร รูปแบบวิธีการจัดการเรียนการสอน โครงการและกิจกรรมของสาขาวิชา รวมทั้งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของอาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาในการจัดการเรียนการสอน ส่วนข้อมูลองค์ความรู้ทางวิถีความคิดและวัฒนธรรมไทยกับเกาหลี พบว่ามีข้อมูลในประเด็นที่น่าสนใจหลากหลาย เช่น ระดับความรู้ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมไทยของนักศึกษาเกาหลี ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้วัฒนธรรมไทย และมุมมองความคิดเห็นของนักศึกษาเกาหลีเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทย

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้นเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศและการสร้างหนังสือนั้น แสดงให้เห็นว่ามีผู้วิจัยจำนวนมากไม่น้อยที่สนใจในเรื่องการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ และส่วนมากเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวทางจากงานวิจัยที่ได้ศึกษาเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วย

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสือ

ทศวรรณ ฌ พิกุล (2551) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาหนังสือเรียนการอ่านและการเขียนภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศเพื่อใช้ในโรงเรียนสอนภาษา วาย เอ็ม ซี เอ เชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาหนังสือเรียนการอ่านและการเขียนภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศเพื่อใช้ในโรงเรียนสอนภาษา วาย เอ็ม ซี เอ เชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้หนังสือเรียนการอ่านและการเขียนภาษาไทยเบื้องต้นสำหรับชาวต่างประเทศที่สร้างขึ้นมีคุณภาพระดับดีทุกด้านแต่มีบางส่วนของหนังสือที่ควรได้รับการพัฒนาคือหน้าปก กระดาษที่ใช้ในการพิมพ์ เนื้อหาและแบบฝึกหัด

สุกัญญา ศุภพลกิจ (2551) สร้างหนังสือเตรียมความพร้อมทางภาษา สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่าได้หนังสือเตรียมความพร้อมทางภาษา สำหรับผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ จำนวน 15 บท โดยแบ่งเป็นฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แต่ละบทประกอบด้วยคำอธิบายพร้อมตัวอย่างวลีและประโยค พร้อมแบบฝึกหัด

ทำยบท และผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศมีความเห็นว่าหนังสือเตรียมความพร้อมทางภาษาที่สร้างมีความเหมาะสมดีและตรงตามความต้องการของผู้เรียน

จากการศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสือทำให้ผู้วิจัยได้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการสร้าง และการประเมินคุณค่าหนังสือ รวมไปถึงเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้